

UJ IDŐK

SZERKESZTI
HERCZEG FERENC

A magyar családok
képes irodalmi heti-
lapja

Kiadóhivatal: Budapest,
VI., Andrássy-út 16.

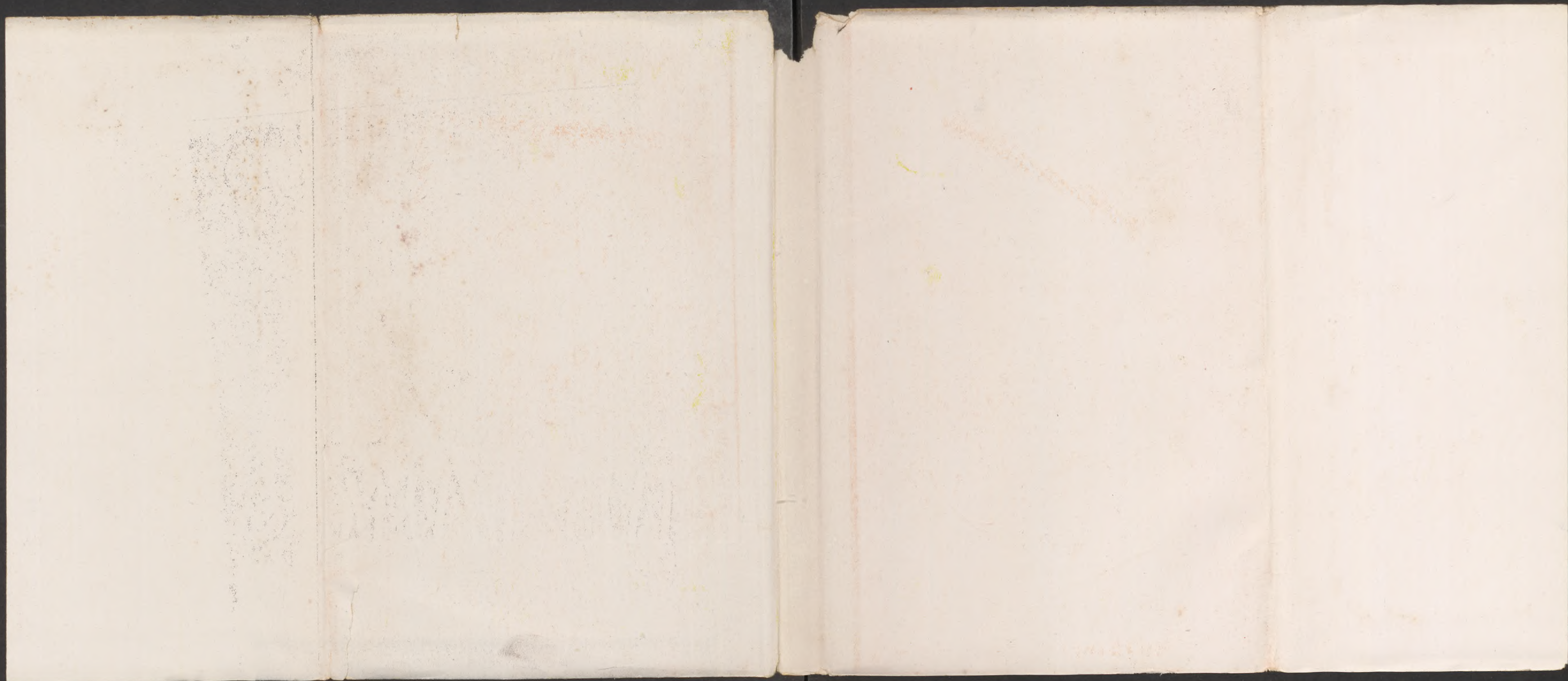
HERCZEG FERENC: ARANYSZÁRNYAK

ARANYSZÁRNYAK

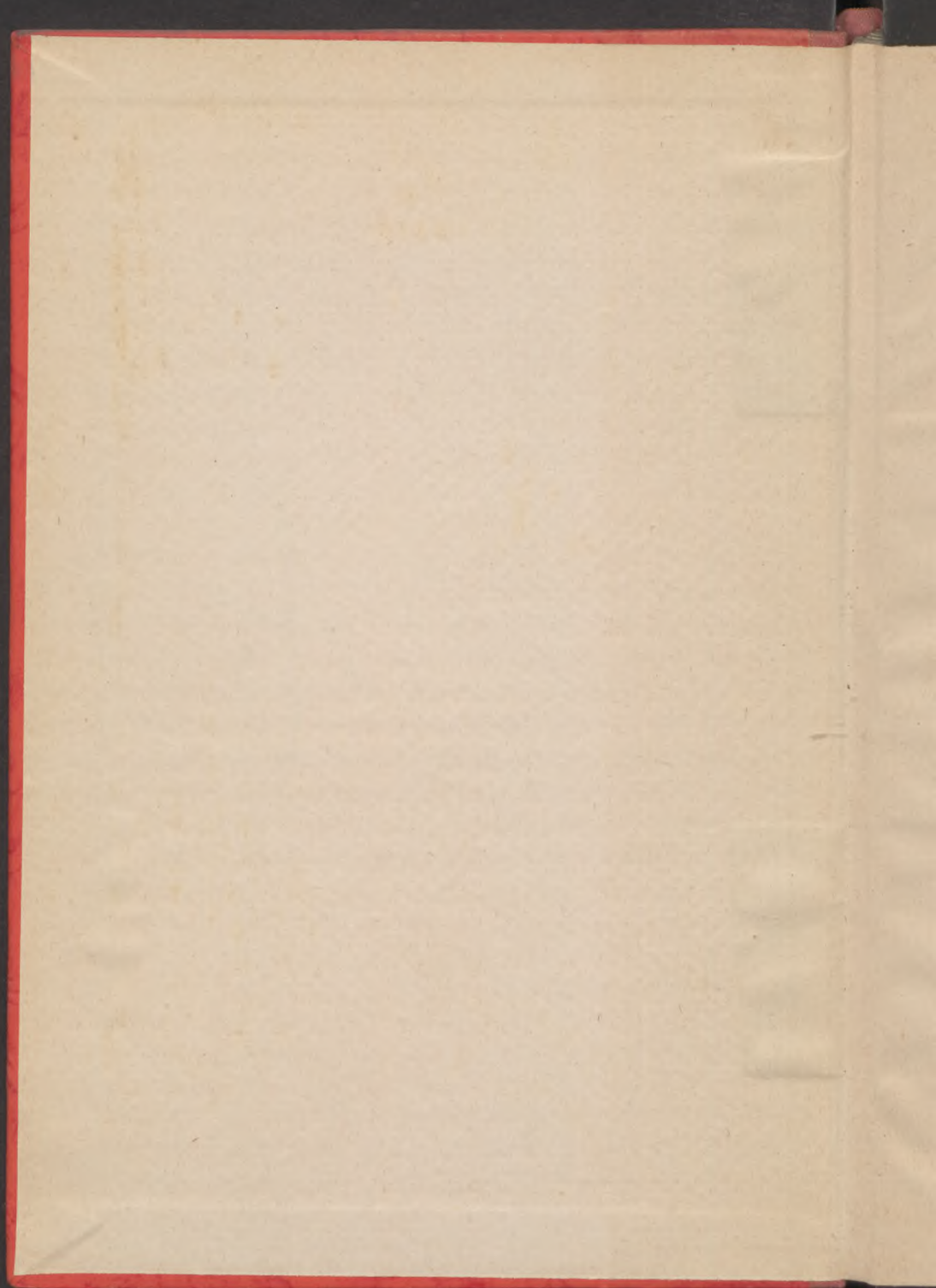
HERCZEG FERENC

M
150.885

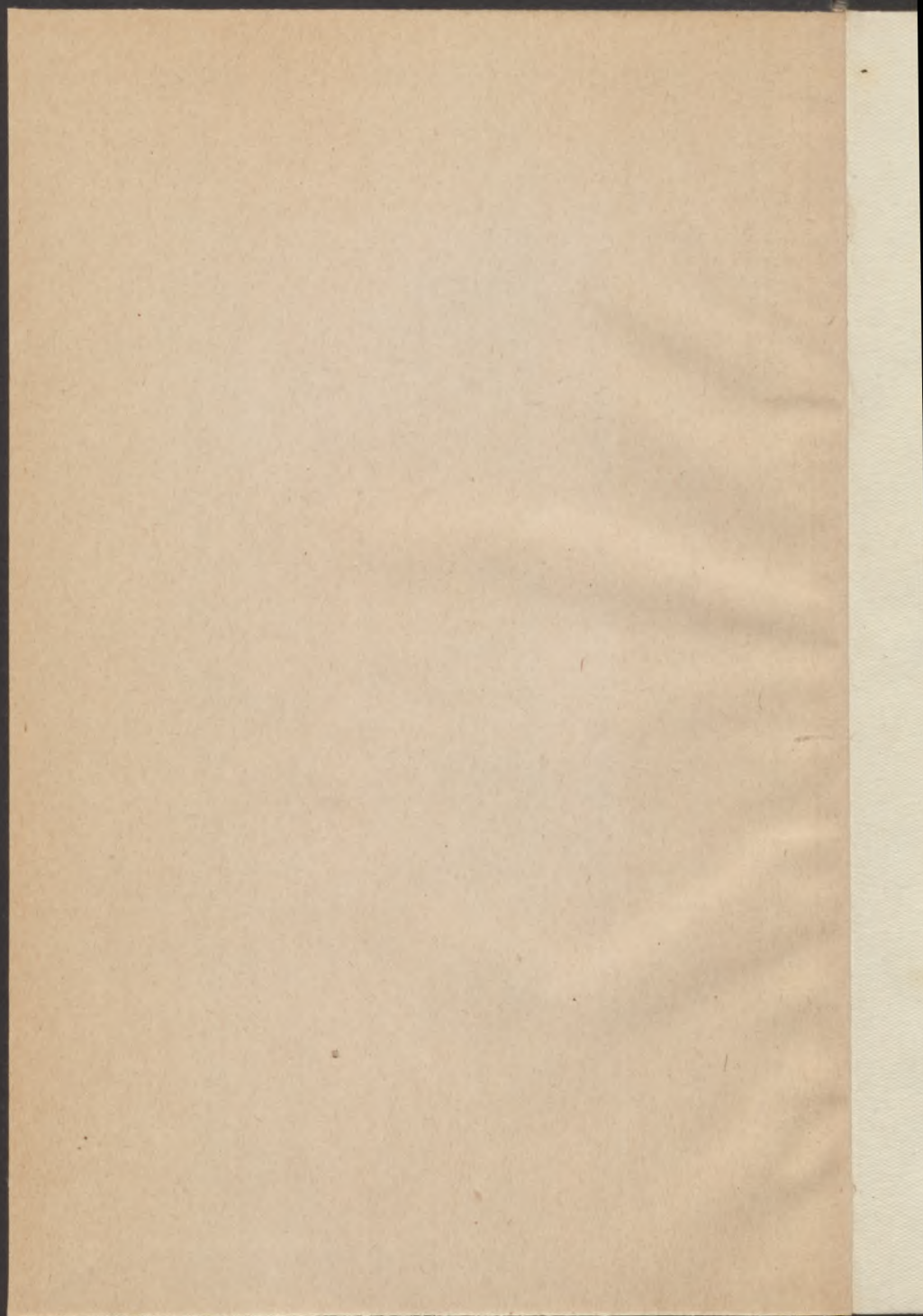
OSZK

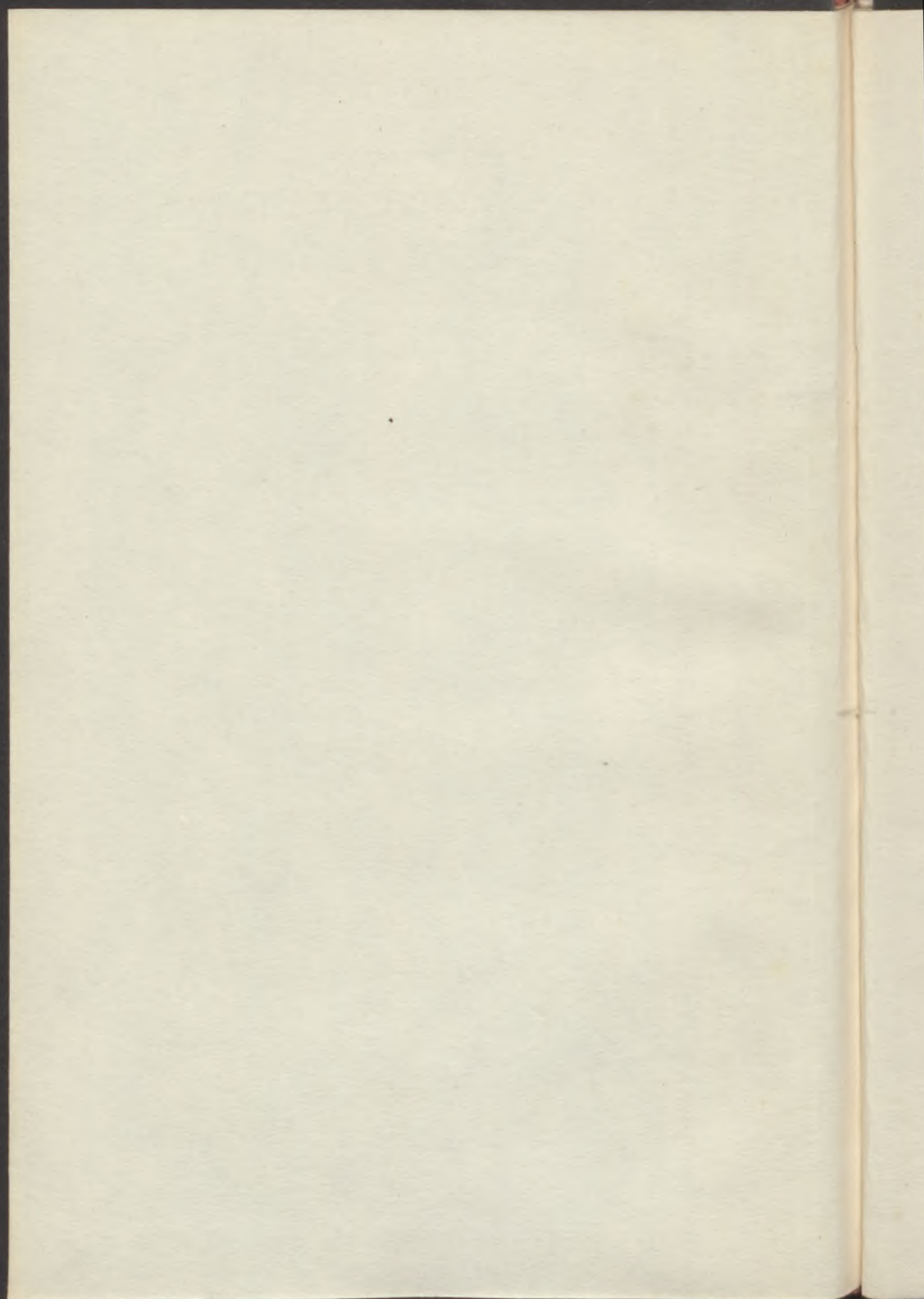

HERCZEG FERENC

ARANY SZÁRNYAK

ARANY SZÁRNYAK

SZINMŰ HÁROM FELVONÁSBAN, EGY ELŐJÁTÉKKAL
(AZ I. ÉS II. FELVONÁS 2—2 KÉPRE OSZLIK.)

IRTA
HERCZEG FERENC

ÚJ IDŐK IRODALMI INTÉZET R. T.
KIADÁSA BUDAPEST

FENNTARTUNK MINDEN JOGOT, AZ ELŐADÁS,
A FORDÍTÁS, A ZENÉSÍTÉS ÉS FILMESÍTÉS JOGÁT IS
SZINPADOKKAL SZEMBEN KÉZIRAT

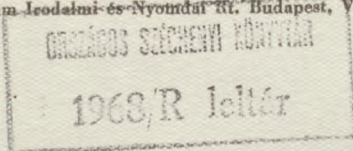
COPYRIGHT BY
UJ IDŐK IRODALMI INTÉZET R. T.
BUDAPEST, 1944.

Felelős kiadó : Gáspár Jenő irodalmi igazgató

M 150.885

Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt. Budapest, VII., Erzsébet-kt 5/7

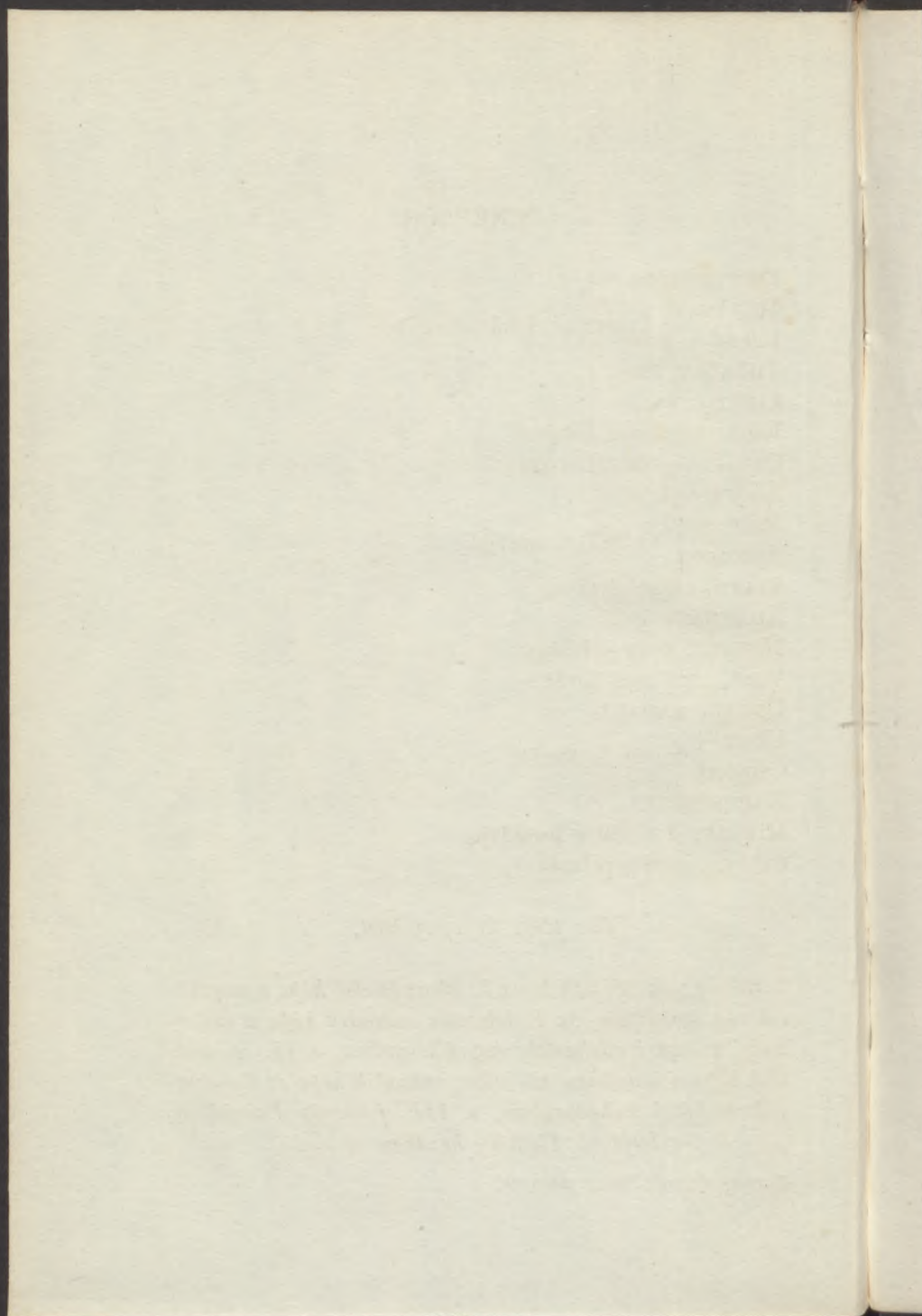

SZEREPLŐK :

ZRINYI ILONA
 JULIÁNKA } ILONA első házasságából
 FERKÓ }
 THÖKÖLY IMRE
 LIPÓT CSÁSZÁR
 KOLLONICS gróf bíboros
 CARAFFA gróf tábornagy
 ÁGOTA apátnő
 RADICS } THÖKÖLY tisztjei
 ABSOLON }
 VIARD, császári tiszt
 ÁDÁMHÁZY gróf
 MENYUS, öreg jobbágy
 VASS, irgalmas barát
 UDVARI KAMARÁS
 KONT } kuruc katonák
 CSINOM }
 KAPUS NÖVÉR
 MIHÁLY, THÖKÖLY huszársa
 CZINKA, cigányprímás

Idő : 1681 és 1703 közt.

Színhely : az előjáték és az I. felvonás első képe a munkácsi vár szobáiban, az I. felvonás második képe a laxen-burgi császári várkastély fogadótermében, a II. felvonás első képe a munkácsi vár falon, második képe az Orsolya-szüzek bécsi kolostorában, a III. felvonás Iszmidben, a bujdosó Thököly házában történik.

ELŐJÁTÉK.

Szoba Munkács várában. A szobán uralkodik a hatalmas kandalló, szemben a nézővel ; a kandallóban lobogó lánggal ég a tűz. A kandallón stukkó-munkában a Zrínyi-nemzetség címere. Kis asztal, mellette karosszék, azonkívül még egy kisebb szék. Jobbfelől bejárat ; balfelől ólomkarikás ablak. Ilona a karosszéken ül és egy misemondó ruha hímzésén dolgozik. Imre kardosan, süveggel kezében, mögötte áll és szórakozottan nézi a munkáját. A prémes nagy köpenyét a kisebbik székre dobta.

IMRE. Kicsit jobban is bánhatna velem nagyságod, ha már tíz órát nyeregben ültem.

ILONA, *nem egészen komolyan.* Tíz órát? Te jó Isten! Ebben a farkasordító hidegben... Hát miféle fából faragták kegyelmedet? *Elharapja a fonalat.*

IMRE. Engem nem bánt a hideg. Annyira sem, mint a lovamat. Elmult éjtszaka szabadban kellett hálunk. A tűzünk hajnalra leégett, — a virrasztó elaludt, — mire fölébredtem az orrom hegyéig be voltam havazva. *Nevet.*

ILONA. Lépjen kegyelmed a kandallóhoz, hadd járja át a meleg. De előbb rázza meg azt a csöngetyűt, forralt bort hozatok.

IMRE. Forralt bort? Dícsérem azt a ragyogó csillagesztét! *Csönget, kis szünet után.* Harmadnapja Regéc alatt lest vetettek nekünk a Caraffa vértesei. Jóízű hajsza volt... El is csíphettek volna, ha rendes lovakon és nem stájer bivalyokon járnak.

ILONA. Szörnyű az, hogy a császár katonái úgy vadásznak kegyelmedre, mint a farkasra!

IMRE. Hol ők rám, hol én rájuk... És nem is kérdi nagyságod, miért törtettem által behavazott pusztákon, fagyott vizeken és császári vérteseken? — Azért, hogy választ kapjak a kérdésre, amit Szent Miklós estéjén föltettem.

ILONA *játékosan*. Ugyan? Hát kérdezett valamit? Nem is emlékszem.

IMRE. Tündérilona, ne játszon a szegény halandóval! A ti beszédetek legyen: igen, igen, — nem, nem — mondja az Irás.

ILONA. Mondja nagyságod, méltó az a nagy Thökölyhez: — vén asszonyt ugratni?

IMRE. Ha vénség az, ami most rám mosolyog, akkor ne lássak több fiatal arcot!

ILONA. Éppen tizennégy esztendővel vagyok öregebb kegyelmednél!

IMRE. Tizennégy? Igen alkalmas kor; keresztapám mindig mondja: éretteszű asszonyfeleség kell nekem, mert, aszongya, ha megpezsödül a vérem, kihágy az eszem.

ILONA. Dada kell ide, nem feleség. Mert kegyelmed igazi gyerek. Mesékre szomjazik, a szivárványt kergeti, az élete csupa játék. Velem is csak játszik.

IMRE. Hát Ilona, így nem lehet! Meglátod, egyszer csak megbokrosodom, aztán lesz ami lesz: de én elrabollak.

ILONA. Munkács várából? Magas az én váram és erős. Olyan biztonságban vagyok itt, mint szent pátrónám a csillagos mennyországban.

JULIÁNKA *lélekzet nélkül besiet, visszahökken Imre elől, majd mély bókot vág.* Csöngetni tetszett, édes asszonyanyám?

ILONA. No nem neked, hanem az udvari lányoknak... De ha már itt vagy — *Imréhez*: ez a kislányom Rákóczi Juliánka... Önagysága pedig a híres nevezetes Thököly Imre.

IMRE. Arról híres, hogy ötödik kerék egy asszonyfogatban.

ILONA. Bor kellene Thököly uramnak — forralt bor...

JULIÁNKA. Küldöm.

ILONA. Nem küldöd, lányom, hanem hozod.

JULIÁNKA. Igenis, hozom, édes asszonyanyám. *El.*

ILONA, *fejével az ajtó felé int.* Reggel óta az ámbituson lappang, hogy kegyelmedet lássa. Ő is, a kisöccse is. Úgy vannak kegyelmeddel, mint a cinkék a fülesbagollyal: félnek, de szabadulni nem tudnak. Remélem, nem veszi rossznéven a vadász-hasonlatot?

IMRE. Tréfás kedvedben vagy, Ilona, pedig ez halálosan komoly dolog.

ILONA *leteszi a kézimunkát.* Komoly? Akkor ám beszéljünk komolyan! Nagy baj, úgy-e, a tizennégy esztendő, de van ennél nagyobb is: a török.

IMRE. Mi baj a kontyossal?

ILONA. Zrínyi lány vagyok, a mi házunk a török háborúban lett naggyá. A Zrínyi férfiak becsülete,

hogy pogány fejeket rakjanak a porba. A nők becsülete pedig, hogy a szívük együtt dobogjon a férfiakéval. A Thökölyek azonban a pogánnyal cimborálnak. Vezet át híd ezen a szakadékon?

IMRE. Hogy ellenség volt a török, az régen volt. Ma ő a magyarság egyetlen barátja.

ILONA. Megrokkant sárkány, kicsorbult a foga. Siráncozó kedvében van és szereti, ha sajnálják a kisdedek. És azért mi elfelejtsük, hogy százezerszámra ölte a népünket, hogy százezerszámra hajtotta rab-ságba? Elfelejtsük, hogy ázsiai trágyagödört csinált Európa virágoskertjéből?

IMRE *indulatosan*. És Bécs? Bécs ugyan mit csinált? Talán bársonykesztyűvel simogatta a magyart? Gondoljon nagyságod Német-Újhelyre!

ILONA. Ami Újhelyen történt, azért a bécsi császár egyszer felelni fog a mennybéli császár előtt. Igen, Újhelyen lefejeztek egy Zrínyit, de a török lefejezte a magyar nemzetet! A magyarság régi szép hírét alomnak szórta a lova lába elé. Janicsárokat nevelt a magyar fiúkból, a lányokból cifrákat a háremébe.

IMRE. Se apjuk a Zrínyieknek, se anyjuk, csak hazájuk van és nemzetük. Pedig nekünk, ha okosan akarunk élni, most szövetkeznünk kell Sztambullal. A török sárkány gyöngé arra, hogy ártson nekünk, de még elég erős, hogy a magasba emeljen.

ILONA. Ha kegyelmed megnyergeli a rokkant sárkányt, akkor sárkányostul bele fog zuhanni a pogány mocsárba.

JULIÁNKA, *belép, arany tálcán arany poharat hoz, másik kezében arany kancsót.*

ILONA. Jókor, Juliánka, Thököly uram éppen azon volt, hogy szentté avassa a török szultánt. *Kezébe veszi a poharat, Juliánka tölt a korsóból, Ilona Imrére köszönti, megérinti a poharat az ajkával.* Isten hozta a várunkban, Thököly uram! *Átnyújtja neki a poharat.*

IMRE, *kezében pohárral.* Mire köszöntsem? Hát Munkács várára! Magas és erős, mint a csillagos mennyország, a szent asszonyok itt biztonságban vannak a Sátán incselkedésétől. *Iszik.*

ILONA. Ha pedig mégis félnek, akkor segédhadakat hívnak. *Az ajtó felé.* No gyere be te is, Ferkó! Látom, Thököly uramat lesed az ajtórés mögül.

FERKÓ, *habozva belép, az édesanyjához siet, akinek védelme alól Imrét nézi.*

ILONA. Mondd meg szépen Imre bátyádnak, mi a neved?

FERKÓ, *összeüti a két sarkát:* II. Rákóczi Ferenc, nagyságod szolgálatjára.

IMRE, *parolázik vele.* Rákóczi Ferenc, mi ketten egy Istent szolgálunk és amihez nekem fogyatékos az erőm, azt majd elvégezze kedvességed.

FERKÓ, *zavart nevetéssel az édesanyja mögé bújik.*

JULIÁNKA, *igen halkán.* Kimenjünk, édes asszonyanyám?

ILONA, *némi gúnnyal.* Thököly uram rossznéven vehetné, ha most egyedül hagynátok velem, azért csak maradj és bogozd ki ezt a selyemgombolyagot. *Odaadja a varrókosarát. A gyermekek a kosárral az ablakpadkára telepednek.*

ILONA, *Imréhez, aki a Kandallón levő címert nézi, némi kajánsággal.* Csodálkozik kegyelmed, hogyan kerül a Zrínyi címer a Rákóczi várba? A megboldogult uram rakatta

egy talján mesterrel. Nagyra volt vele, szegény, hogy a felesége Zrínyi-lány. Azt hiszem, ő is túlbecsült engem.

IMRE, *mindig a címert nézi*. Szárnyak! Két arany szárny! Ez afféle beszélő címer. Azt jelenti: a Zrínyiek szárnyon járnak, magasan a gyalog-emberek feje fölé, a hold és a fiastyúk tájékán...

ILONA. A Zrínyiek szegény esendő emberek, de szeretnének föléje emelkedni mindennek, ami az életben törpe és szennyes.

IMRE. Föléje mindennek, ami emberi... Emberek egyáltalán a Zrínyiek? Hősök, költők, vértanúk — inkább félistenek, mint emberek! Mikor kard alá mennek, körmőczi aranyakkal bélelik a dolmányukat: »Lássátok, emberek, így hal meg egy Zrínyi!« Poéta is volt a családban, de ő is a halált, a szigetvári nagy emberhalált énekelte!

ILONA, *mérgesen*. Megmondjam milyenek a Thökölyek?

IMRE, *nevet*. Inkább ne! Nagyságodnak nemcsak szárnya, de karma is van. Még kisütné, hogy Thököly szépapja lókupec volt — ami igaz ugyan, de nem való egy vendéglátó úriasszony szájába. Inkább én mondjam el, kiféle vagyok! Poéta, de nem a halál, hanem az élet költője. Olyan széppé, forróvá, izgalmassá tudnék formálni egy asszonyi életet, mint egy Ariosto ének...

ILONA. A kegyelmed élete csakugyan költemény. Az ember azt sem tudja, mi igaz belőle és mi mondvascsinált. Hanem Juliánka, kedves, te most már vezesd Ferkót a preceptorához.

JULIÁNKA, *kezén fogja Ferkót, mindketten megállnak Imre előtt, egyszerre mondják*. Isten áldja meg nagyságodat! *Ketten el.*

ILONA *kedvetlenül*. Kegyelmed is jobban megállná helyét az ostromlott kapubástyán, mint a gyerek-szobában.

IMRE, *kézsuklóján ragadja Ilonát és fölrántja szé-kéről*. Hát Ilona, Ilona, hagyjuk már a játékot! Nézz a szemembe! Nem érzed, hogy mi örökre egymáshoz tartozunk?

ILONA, *fagyosan*. Kihez beszél kegyelmed?

IMRE, *dühösen*. A nagyságos fejedelemasszonyhoz, és ha felbosszant önagysága, szájoncsókolom!

ILONA, *hirtelen ijedtséggel*. Ne, ne — a gyerme-
kek...

IMRE. Hiába berzenkedel, az enyém vagy, a tulajdonom, a mátkám, a feleségem. *Erővel átfogja a derekát.*

ILONA, *a két tenyerével eltőlja magától Imrét, anélkül, hogy szabadulni tudna karjaiból*. Sokáig komolyan nézi, különös hangon szól. Imádkozzál, Thököly, imádkozzál, hogy erőm legyen ellentállni!

IMRE. Hiába mondanál nemet, nem hinnék neked, a szíved igent kalapál!

ILONA. Ülj lóra, Thököly, talán még nem késő, ülj lóra és meg se állj, míg túl nem vagy hét vármegyén. Sok vihart álltál életedben, de olyan bajban, mint ebben az órában, még nem voltál.

IMRE. Ha egy özvegyasszony visszaadja a csókomat, baj az?

ILONA. Ha megcsókol, az alkonyt csókolja rád.

IMRE. És ha a halált — a te ajkadról azt is szívesen veszem! *Megcsókolja.*

ILONA, *most már nem védekezik, sőt befészkezi magát karjaiba*. Sajnálalak Thököly! Vége az ifjúságodnak, vége a vadmadár-szabadságodnak! Lesz egy hű asszo-

nyod, akit fáj megbántanod és akit mégis minden nap meg fogsz bántani. Kalandozni fogsz az országban, mint tetted eddig, de a bor nem fog úgy ízleni, mint hajdan, a táncos lányok nem fognak már tetszeni. Mert tudni fogod, hogy otthon ül Zrínyi Ilona és téged vár. Éjjel-nappal, télen-nyáron, mindig téged vár — nem szörnyű az?

IMRE. Ha te vársz, az üdvösség vár rám. Vállalok minden felelősséget!

ILONA. A felelősség enyém, mert én tudom, amit te nem: hogy eszeveszettség amit most művelünk. Te eldobod a szabadságod, — pedig szabadság nélkül nincs Thököly — én meg eldobom a büszkeségemet — de mi marad meg szegény Zrínyi Ilonából büszkeség nélkül? Egy fiatal férj vénülő felesége.

IMRE, *szomorúan*. Nem akarsz követni?

ILONA, *forrón*. De igen, Imre, követlek az alkonyba, a szenvedésbe!

Függöny.

ELSŐ FELVONÁS.

ELSŐ KÉP.

A munkácsi vár más termének szöglete. A baloldalon ólomkarikás nagy ablak, a jobb falon ajtó.

IMRE *otthoni ruhában az ablakban áll és kinéz. Radics, kardosan, süveggel a kezében, mögötte áll. Közben beszélgetnek, Imre nem fordul vissza.*

IMRE, *verset szaval.* »Zöldítsétek egek hamar az erdőket, — Hadd próbáljuk újból pihent fegyverünket...«

RADICS. Tegnapról mára csakugyan kizöldült a hegyoldal. Ezt a korai tavaszt nagyságod imádkozta le az égből.

IMRE, *kinyitja az ablakot, mélyet lélegzik:* Meg lehet részegedni a tavasztól, mint az újbortól... A dombok fölött az a sápadt fény — látod Radics? — nem olyan mint a glória a gyermek-Jézus fején? Nem jó ilyenkor kőboltok alatt ülni... Megpenészedik az emberi lélek...

RADICS. Hát nem is lovasembernek találták ki a zsindeles tetőt!

IMRE, *Radics felé fordul; más hangon.* Jelentkeznek az újoncok?

RADICS. Elég szépen. Most lombsátrakat építenek maguknak az erdőn . . . Úgy nézem, jó lesz őket együtt tartani, Caraffa generális aligha hagyja magán száradni az orlovai rajtaütést.

IMRE, *kicsinylően legyint.* Elhiszem, hogy Orlova fáj a nápolyi görénynek, de hogy Munkács alá merné vezetni a kassaiakat, abban Tamás vagyok.

RADICS. Utolsó pecér a nápolyi gróf, de gyávának azért nem mondanám . . .

IMRE. Ha ránk jön, mink is itt leszünk ! Vagy magyarok vagyunk, vagy rongyok — na !

RADICS. Orlova idején én az erdélyi udvarban jártam nagyságod parancsával ; mikor hírért vettem a rajtaütésnek, eszembe jutott apámuram mondása : okos ember csak akkor húz karikát a medve orrába, mikor már gúzsba kötötte.

IMRE. Aki az orlovai éjtszakán okoskodni tudott, az nem volt okos ember, hanem nyavalyás. Éjfélkor vertek föl, hogy a császáriak ölik a népet. Az orlovai legények nem túrték, hogy a vágómarha mellett falusi lányokat is rekviráljanak a katonák, ettől aztán megbolondult a kaszárnyasöpredék. Olyan dolog az, mint mikor megvész a házi kuvasz : nincs más mód, agyon kell verni !

ABSOLON, *kissé prédikátor modorú ember, irattáskával a hóna alatt, lúdtollal a füle mellett, belép.* Zászló-díszbe kell öltöztetni a várat, az őrség még vegye föl ünnepi köntösét !

IMRE. Mi lelte Absolon uram ?

RADICS. Talán látogatóba érkezett a három arkangyal ?

ABSOLON. Bizony mondom: nagyobb dolog történt! A Seregek Ura megáldotta sátrainkat!

IMRE. Nem beszélhetne kegyelmed emberi nyelven?

ABSOLON. De mikor új nap kelt fel Európa egén! Nem érzi nagyságod, hogy a fejére ereszkedett Magyarország királyi koronája?

RADICS, *szinte ijedten*. Tyűh, az angyalát!

IMRE. Hát csak zörgesse, zörgesse kegyelmed, ha már felkötötte a kolompot!

ABSOLON. Megjött Sztambulból a császári iráde, mely nagyságodat magyar királlyá teszi. A budai basánál van, ő fogja kellő dísszel átadni. Azt írja a vezérbasa öméltósága, hogy szabályszerű, aranypecsétetes iráde, külön ezüst tokban.

IMRE. Irt Abdurhamán basa? Hol a levele?

ABSOLON, *a mappából kivesz egy levelet*.

IMRE *kikapja a kezéből és mohón olvassa*.

ABSOLON. Mivel a vezérbasa Ausztria-Bécs miatt nem hagyhatja őrizetlenül Budavárát, szeretné, ha nagyságod meglátogatná őt... *Radicshoz*: Úgy írja: ha fényes ábrázatával megvilágosítaná a budavári setétséget.

IMRE, *elkészült az olvasással, visszaadja a levelet*: Azt mondja meg kegyelmed, hány legényt tud tiszteséggel nyeregbe ültetni?

ABSOLON, *gondolkozva*. Van raktáron kétszáz skarlát dolmányom és kétszáz farkasbőröm...

IMRE *Radicshoz*. Ma esti harangszóval indulunk! Holdvilágos éjtszaka lesz... *Absolonhoz*: Adja ki kegyelmed a kürtösöknek az ezüst trombitákat... Selyem zászlók alatt táncoltatjuk a lovainkat Budavaráig!

RADICS. És fényes ábrázatunkkal megvilágosítjuk a helybéli setétséget.

ABSOLON *elsiet.*

RADICS. És hogy leszünk kérem alázattal a nagyszonnyal? Elmondja neki nagyságod?

IMRE. Majd inkább akkor, ha elhozzuk neki a királynői koronát. A drága lelkem még mindig abban jár, hogy kibékít engem az imperátorral.

RADICS. Majd azt mondjuk önagyságának, körvadászatra megyünk. Beregben igen elszaporodtak a farkascsorták. Ami igaz is!

IMRE. Jön — fogd be a szádat! *A két férfi ártatlan arccal lézeng a szobában.*

ILONA, *nyitott levéllel a kezében belép, gyanakodva nézi hol az egyiket, hol a másikat:* Levél jött Bécsből.

RADICS, *elszólja magát.* Bécsből is?

ILONA. Radics uram, egy öreg jobbágyot rendeltem fel a várba. Alkalmasint már künn ácsorog az alsó kapu előtt, de nem mer beljebb jönni. . Nézne utána kegyelmed...

RADICS. Parancsára kegyelmes asszonyom! *Leforrázottan el.*

IMRE. Hát levelet kaptál szívem? Mi jó ujságot írnak Bécsből? Megütötte Caraffa generális urat a guta? Vagy rászakadt Kollonics őeminenciájára a háztető?

ILONA. Strattmann hercegné, a bécsi barátnőm írt. Hogy én siessek haladéktalanul Laxenburgba és jelentkezzem a császár úrnál. Leopoldusz úr szeretne kegyelmeddel megegyezni.

IMRE. Egyszer már megegyeztem Leopoldusz úrral, — Caraffa gróf aztán elhitette öfelségével, hogy

Eperjesen összeesküdtek az élete ellen, a császár kriminális komisszáriussá tette a nápolyit és az vérbe fullasztotta a megegyezést és kirabolta a felvidéki udvarházakat.

ILONA. Miért gázolhatnak jöttment kalandorok a magyarság becsületében? Mert a magyar urak duzogva és gögösen elvonulnak a magyar királytól.

IMRE. Igen, igen, kisanyám, a baj csak az, hogy a te magyar királyod nem elég magyar és nem is elég király, inkább csak római császár.

ILONA. Őfelsége hadjáratra készül a török ellen és azt óhajtja, hogy addig is béke és rend legyen idehaza. Ha a magyar király zászlót bont az ország felszabadítására, magyar úr nem harcolhat ellene.

IMRE. Jól van — megszidtál kisanyám, most gyere ide és hallgasd amit mondok, ne a füleddel, hanem a szíveddel hallgasd. Nem Caraffáról van szó, hanem terólad, Ilona. Arról, hogy a te fehér homlokod, a te imádásra méltó büszke fejed arany koronát fog viselni! Igen, királyi koronát! Melyik asszony viseljen koronát, ha nem te?! Ilona, én Magyarország királynőjévé teszlek.

ILONA. Királlyá választotta kegyelmedet a rákosi országgyűlés?

IMRE, *némi zavarral*. Van más út is... Az utat az jelöli ki, akié a hatalom. Az pedig ma a török császár.

ILONA. És te szivárványvadász, te örök mesehallgató, te elhiszed, hogy a török szultán Szent István utódjává tud tenni? A sztambuli háremekben fogják rád imádkozni a Patrona Hungariae áldását? Nem, Imre, nem magyar királyt, csak török adóbérlőt csinálna belőled a szultán. Szabad magyar úrból pogány cselédjét.

IMRE, *csendes kétségbeeséssel*. Az utamba fekszel, — az utamba — hát hogyan lépjek át rajtad a sarkantyús csizmámmal? Ti nagyon gyűlölitek a törököt, ti Zrínyiek! Pedig az egész pogányságban nincs egy olyan aljas és gyáva vérszopó, mint a csipkegalléros Caraffa gróf. És az összes bécsi hercegek közt nincs egy, aki olyan vitéz, olyan bölcs és előkelő — igen, olyan előkelő volna, mint Abdurhamán, a budai basa!

ILONA. Drága uram, fáj a szívem, de most még jobban megfoglak szomorítani. *Kinyitja az ajtót és kiszól.* Itt van kend? No jöjjön be!

MENYUS, *egy kiéhezett, elrongyolódott vén paraszt, tarisznyával a vállán, bottal a kezében, belép és megáll az ajtó mellett.* Az öreg kissé zavarosfejű.

IMRE. Hát ez kicsoda?

MENYUS. Azt mondták, itt találom a földesuraságot.

IMRE. Hová való vagy?

MENYUS. Kismarjai, kezét csókolom.

IMRE. Akkor én vagyok a földesurad.

MENYUS *letérdepel Imre előtt.*

IMRE. Fölkelsz mindjárt, vén mihaszna! Nem vagyok én pápista szent!

MENYUS. Mert hogy Kismarján én voltam a bíró...

IMRE. Ha bíró vagy, miért kóborolsz el a faludból?

MENYUS. Nincs már falum, kezét csókolom. Keden este katona urak jöttek lóháton. Kizavarták a népet a házakból és fölégették a falut. A templomot puskaporral vetették szét. Lovas katona urak voltak, azt mondták: a falut el kell irtani, nehogy az ellenség megvesse benne a lábát.

ILONA. És hová lett a falu népe?

MENYUS. Ki erre ment, ki arra... Sokan most is ott ülnek az út szélén, mert nem tudnak hová.

ILONA. Egy szép magyar faluval megint kevesebb. Egy csapat magyar gyerek elkallódik az útszélén.

IMRE. Hát ebben az országban már minden szabad?! Megint császári zsoldosok! Caraffa vérebei!

MENYUS. Török urak voltak. Lóháton jöttek.

IMRE. Törökök? *Észreveszi, hogy Ilona csapdát állított neki.* Hát törökök! Aztán mi a különbség Orlova és Kismarja között?

ILONA. Orlován európai söpredék féktelenkedett, Kismarján pedig Ázsia urai kormányoztak. A magyar nép nekik nem több, mint a földi rög, amit árokba lapátolnak, mikor utat egyengetnek maguknak.

MENYUS. *kivesz a tarisznijából egy himzett kendőt, abból egy fapoharat és odateszi az asztalra.* Ezt elhoztam a templomból, az Úr asztaláról, a poharat és a terítőt, mert mi reformátusok vagyunk. A földes uraságnál jó helyen lesz, gondoltam.

ILONA *kezébe veszi a poharat.* Fapohár! Még önra sem telt nekik. Vajjon kinek a szégyene ez?

MENYUS. Kétfele adóztunk, kezét csókolom, hát nem telt már semmire!

IMRE, *Menyushoz.* És ki az a török főtiszt, aki titeket világgá kergetett? Mert neve csak van a rühöslelkű kutyának?

MENYUS. A méltóságos budai basa parancsából történt.

IMRE. Abdurhamán basa?

ILONA. Kegyelmed mondta: vitéz és emberséges úr — én el is hiszem — de ha ő ilyen, milyen

akkor a többi, aki nem vitéz, nem is emberséges, csak pogány?

IMRE. A török is irtja ezt a szerencsétlen népet, a császár katonája is. Meg kell örülni a szégyentől!

ILONA. És ha most az egyiket el tudod pusztítani a másikkal, a törököt a császár katonájával, szabad haboznod?

MENYUS. Elmehetek, nagyuram?

ILONA. A konyhába menjen kend. Majd adnak enni. Ott várja meg kend, míg üzenek.

MENYUS. Igenis, kezét csókolom! *El.*

IMRE, *sötétben néz utána.* Nézem ezt a rongyon szedett vázat és a szívembe markol a keserű kérdés: csakugyan ezeknek ősapái voltak a híres legények, akikről egykor Európa reszketett?

ILONA. Az erejüket kiszívta, a lelküket beszenyezte a pogány rabság. Szomorú a magyar élet, Imre! Szomorú, amióta a magyarság cserben hagyta önmagát.

IMRE. Sírní vagy káromkodni! De akkor már inkább káromkodni!

RADICS *harciasan és útrakészen becsörtet.* Nagyuram, egy óra mulva útrakész a legénység. *Ilona felé sandít.* Megindulhat a nagy vadászat...

ILONA, *rosszat sejt, Imréhez.* Kegyelmed vadászni megyen?

RADICS *buzgón hazudik.* Az úgy van, könyörgöm kegyelmes asszonyom, hogy Beregben nagy kárt tesznek a csikasz-férgek — az erdőkben több a farkas, mint a fa —

IMRE. Hagyd abba! Nem megyek el. A legények azért készülődjenek. És rendbe kell hozni a kék nagy

úti hintót. Te vezeted a kíséretet! *Ilonához*. Te pedig, lelkem, talán vinnéd magaddal Ferkót, a hintó elég kényelmes, ő majd elmulattat az úton.

RADICS, *nem hisz a fülének*. Hová kísérem a nagyaszonyt?

IMRE, *Ilonához*. Mondd meg Leopoldusz úrnak: Thököly fölébredt! Mondd neki, hogy Thököly kijózanodott a török áfiumból... Aludtam, mint télen a medve, de már megtört a jég, már fújnak a böjti szelek. Mondd meg őfelségének: ha katona kell neki, fúvassa meg a trombitákat és én táborába vezetem a hegyek népét. *Kezébe veszi a fapoharat*. Ezt a fapoharat zászlórúdra tűzöm, ez lesz a standárunk! Én már régen a király táborában volnék, csak tartanáláncon a kutyáit... A Caraffákat! Ilona, mondd meg a császárnak, merjen magyar király lenni és mi meghalunk érte!

Függöny.

ELSŐ FELVONÁS.

MÁSODIK KÉP.

Gobelines terem a laxenburgi várkastélyban. Jobbra kijárat az antecamerába, középen bejárat a felség lakosztályába. A fal hosszában ülő bútorok. Kollonics kardinális kereveten ül és a breviárium olvasásába mélyedt. Mellette a kereveten tollas tábornoki kalap. Kívülről az őrség trombitálása hallatszik, — kaszárnyai hangulat. Egy idő múlva jobbról belép Caraffa, kardosan, kesztyűsen. Fölveszi a kalapot a kerevetről.

CARAFFA. Mégse végzett az a Menegatti páter?

KOLLONICS. Most gyóntatja őfelségét.

CARAFFA. Engem négyre rendelték ide. Most mindjárt öt óra. Pedig mennyi dolgom volna még!

KOLLONICS zsebébe teszi a könyvét, szelíd gúnnyal szól: Kamarazene lesz. Palestrina.

CARAFFA. Minden udvari zenenapon itt vagyunk, — pedig köztünk maradjon a szó: úgy vásik a fogam a muzsikától, mint a vadászkutyának. Én már ökölnyi suhanc koromban szívesebben hallgattam a csődör nyerítését, mint a violon d'amour nyavalygását.

Nekiindul, mintha végig akarna sétálni a termen, de a második lépésnél idegesen sarkon fordul, fojtott hangon: Nem jó dolog ám, hogy őfelsége állandóan ebben az édeskés, lágymeleg muzsikában fürdik. Az uralkodáshoz hideg fej és kemény ököl kell! Fontos kérdésekben már nem is szeret határozni... Ma reggel a Haditanács csak annyit kért, hogy vessünk császári helyőrséget Munkács várába...

KOLLONICS, *izgatottan*. Munkács? És mit határozott őfelsége?

CARAFFA. Semmit! Nem határozott. Thököly Imre Orlován felapítja a katonáimat, mikor aztán megszorítjuk, beugrik a felesége várába, mint a róka az odujába. És mi körülcsaholjuk a munkácsi bástyákat, de falat törnünk nem szabad, tiltja a császári parancs. Ha Thökölynék nem volna búvóhelye, nyílt mezőn hamar elkapnák a kopóim.

KAMARÁS, *talpig feketében, kijön a császári szobák-ból*. Búcsúzik a páter. Már benn is vannak a zenészek. De ő szent felsége előbb még Thökölyné asszonyt fogadja.

CARAFFA, *meglepetten*. Thökölynét?

KOLLONICS. Zrínyi Ilona itt van?

KAMARÁS. Tegnap este érkezett a kisfiával. Őfelsége külön parancsára jött. *Csengetés*. Bocsánat — szolgálatban vagyok! *Középen el*.

KOLLONICS. Ez az, amit az én véges alattvalói elmém nem képes megérteni! A császár halálra keresteti Thökölyt, Thökölynét pedig úgy fogadja, mint valami kedves fejedelmi vendégét. Mert Zrínyi Ilona határozottan gráciában áll... Német-Ujhely óta, amióta lenyakasták az apjaurát, ő szent felsége szinte úgy bá-

nik az asszonysággal, mintha engesztelni akarná. Kérdezhetném : hol itt a konzekvencia?

CARAFFA. Volt bátorsága Orlova után Laxenburgba jönni ! Olyan elbízott ez az asszony, hogy a kisfiát is magával hozta. Az egyetlen és utolsó Rákóczit ! Tudja-e eminenciád, hogy azt a fiút úgy térdepli körül a magyar nép, mint a betlehemi jászolt? Ha egyszer megjön a gyerek szava, százezer kard repül ki a tokjából. Eddig még ahány Rákóczi volt, mind fegyvert fogott a császár ellen. Egy-egy ilyen zendülés tízezrek életébe került . . . Vajjon nem volna-e keresztény uralkodóhoz méltó, ha egy éretlen tacsó fejével megváltaná tízezer derék katona életét?

KOLLONICS. Nem, nem, — ilyet soha sem tenne öfelsége ! Hiszen a kis Rákóczi a gyámfia !

CARAFFA. Egyik felség sem tesz ilyet ! Arra valók a hű szolgálók, hogy eltalálják titkos gondolataikat.

KOLLONICS. Excellenciád nem számol Zrínyi Ilonával. Ő úgy megvédené a fiát, mint az oroszánanya. És éppen elég volt már a magyar vértanukból. Nem szabad újakat csinálni ! A magyarok lázadókedve mártírvérből táplálkozik.

CARAFFA. Meglehet azt rendezni vészbíróság és parádés vérpad nélkül. Thökölyné egyszer haza fog utazni — hamarosan haza fog utazni — az utakon pedig mostanában annyi szerencsétlenség történik . . . Tudja, eminenciád, van a szolgálatomban egypár nápolyi legény — a bagnóból váltottam ki őket — azok valóságos művészek véletlen balesetek rendezésében . . .

KOLLONICS. Nem ajánlom, hogy igénybe vegye szolgálataikat. Ha napvilágra kerül a dolog, öfelsége rettenetesen haragudni fog.

CARAFFA. Magam is rettenetesen haragudni fogok. Szigorú vizsgálatot fogok indítani és akire rábizonyul valami gaztett, azt kerékbe töretem!

KOLLONICS. A célt diplomáciai eszközökkel is el lehet érni. Az erőszakból mindig újabb baj lesz... Mondjuk például, ha a kis Rákóczit átadnók a jezsuitának és azok szerzetest nevelnék belőle? Öfelségének ez módjában van, — mint a gyermek gyámja...

CARAFFA. Én pedig a nápolyi módszer mellett maradok... Az őszintébb, biztosabb és mindenek előtt gyorsabb... Eminenciád ne törődjék ezzel a dologgal, — az különben sem szent embernek való — tessék rábízni a vadászatot, eminenciádhoz majd akkor legyen szerencsénk, ha már kész a nyúlpástétom!

KAMARÁS *középen belép*. A császár úr szent felsége várja eminenciádat és excellenciádat!

CARAFFA *halkan és gyorsan*. Én most újból szóba hozom öfelsége előtt Munkács megszállását. Ha beülhetek a várba, akkor Thököly nyaka a kezemben van.

KOLLONICS. Ebben az egyben segíthetek. Ebben szívesen! *Lehajtja fejét, összekulcsolja két kezét és a belső termekbe megy; Caraffa hóna alá fogja a kalapját, emelt fejjel és katonás léptekkel követi.*

KAMARÁS *miután elmentek, kinyitja a jobboldali ajtót!* Kegyelmes asszonyom, méltóztassék beljebb fáradni:

ILONA *udvari díszben belép*.

KAMARÁS. Ő szent felsége itt fogadja a nagyasszonyt, még a zene előtt. Rögtön jelentést is teszek. *Középen el.*

ILONA *kissé rendbeszedi magát*.

RADICS *szintén parádében, jobbról lopva beoson:* Nagyasszonyom, hát csakugyan — csakugyan vége a

török barátságnak? És éppen most? Nem lehetne mégis másképp?

ILONA. Vége, Radics uram, vége. Mi keresztények vagyunk.

RADICS. Igaz, igaz, — csakhogy vannak ám isten-felő pogányok és, zokon ne essék a szavam, vannak hitetlen keresztény kutyák...

KAMARÁS *középen jön, megáll az ajtó mellett, kezével jelt ad Radicsnak, mire az jobbra eltűnik, a kamarás jelenti. Ő császári szent felsége! Megvárja míg a császár belép, azután lábujjhegyen jobbra el.*

CSÁSZÁR, *fekete allonge-paróka, fekete bársonyruha, fekete harisnya, kardot nem visel, csak egy színes folt van rajta: az aranygyapjú jelvénye.*

CSÁSZÁR, *bólint.* Tudja kegyelmed, miért hívtuk?

ILONA *igen mély meghajlás után:* Alázattal várom felséged parancsát.

CSÁSZÁR. Szomorú híreket vettünk Magyarországból. A Felvidék nem tud megnyugodni, Thököly uram lovasai lázítva és hatalmaskodva száguldoznak a vármegyékben. Az a szégyenletes dolog is megesett, hogy megtámadták a császári csapatokat.

ILONA. Orlován, felséges uram.

CSÁSZÁR. Orlován hat katonánkat levágatta Thököly.

ILONA. Nyolcat felség.

CSÁSZÁR, *meglepetten néz rá.* Folytassa. Bizonyára van még mondanivalója.

ILONA. Van, felséges uram. Péter és Pál estéjén császári vértések érkeztek a faluba. Kiverték az embereket a házakból és rekvirálni kezdtek. Vágómarhát, bort és lányokat. Lányokat, felség! Az orlovaiak fegy-

vert fogtak és védekeztek a gyalázat ellen. Ezt el is várhatta tőlük felséged, a magyar király nem szalmabábok, hanem férfiak királya. A katonák ekkor felgyújtották a falut és az előljárókat felkötötték a haranglábra. Éjjeli menekülők jöttek az uramhoz, segítséget kérni. Thököly az embereivel Orlovára lovagolt — ez az igazság felség!

CSÁSZÁR. Tudom, ez az igazság! Mint annyiszor a multban, a katonáink megint egyszer cudarul bántak a népünkkel. Ezért büntetés jár.

ILONA *megkönnyebbülten*. Az én Thököly uram megbüntette őket.

CSÁSZÁR *haragosan*. A katonai bíraskodás nem Thököly, hanem a legfőbb hadúr tiszte!

ILONA. Sajnos, ő szent felsége ezen az éjtszakán távol volt Orlovától.

CSÁSZÁR. Távol volt, tehát Thököly uram bíraskodott, mert neki van néhány száz kardja... És ha ő beleárthatja magát a korona tisztjébe, beleárthatja magát más is — mindenki, aki fegyverbe tud állítani egypár tucat markos legényt. Így aztán darabokra tördelik a felségjogokat, rongyokra tépik Szent István palástját, az igazság pedig vérbe, nyomorúságba, átokba fullad.

ILONA. Felséged megszentelt személyének többhöz van joga, mint az igazsághoz.

CSÁSZÁR. Mi több az igazságnál?

ILONA. Krisztus Urunk szerint a szeretet. Együgyű asszonyi elmémme azt hiszem, egy királynak sem lehet nagyobb kincse, mint a szabad nemzet szeretete.

CSÁSZÁR. Szabad nemzet... Persze, kegyelmed egy szabadsághős hitvese. Mert Thököly uram szabad-

sághős. A pogánnyal is a szabadság védelmére szövetkezett. A török szultán mint a magyar szabadság pátrónusa — a pokolban az elkárhozott lelkek is röhögnek... Hallgasson ide, asszonyom! Mi mostanában hadjáratot készítünk elő, hogy végleg kiverjük a pogányt Magyarországból. Először is Budavárát óhajtjuk felszabadítani. Százötven esztendő óta erről írnak, szónokolnak és énekelnek a magyarok. Most pedig, mihelyt híre terjedt vállalkozásunknak, egész Európából jelentkeznek az önkéntesek, — németek, angolok, olaszok, lengyelek, spanyolok — mind részt kívánnak venni az új keresztes hadjáratban. Csak Thököly tart szövetséget a törökkel! A magyar szabadsághős harcolni fog, hogy a hazája továbbra is pogány rabságban maradjon. Érti ezt kegyelmed? Mert mi nem értjük!

ILONA. Felséges uram, ha tél van, keményre fagnak a vizek. Nem gonoszságból, hanem mert megdermeszti őket a tél lehellete.

CSÁSZÁR. Kegyed kedveli a metaforákat. Mi jobb szeretjük az egyenes beszédet. Szeretnők tudni, hogyan lehet az, hogy a magyar nép szívesebben hallgat a rendbontókra, mint Szent István utódjára?

ILONA. A »rendbontók« magyarul beszélnek a néphez... Felséges uram, én gyöngé és tudatlan asszony vagyok, de úgy érzem, ebben az órában az egész magyar nemzet nevében szabad szólnom szent felségedhez — —

CSÁSZÁR *kézintéssel elhallgattatja*. A magyar nemzet nevében? Kegyelmed horvát születésű?

ILONA. Igenis, felség, a Zrínyiek horvátok.

CSÁSZÁR. Egyik horvát gróf elesik Szigetváron a magyar zászlóval a kezében és világhírűvé teszi a

magyar vitézséget. A másik horvát gróf nagyszerű magyar poémákat költ. A harmadik odaadja a fejét, azért, amit magyar szabadságnak neveznek. És most egy horvát hölgy a magyar nemzet nevében kíván szólni. Ugyan mi sodorja a Zrínyieket a magyarság felé? Hiszen az szegény és szerencsétlen nép.

ILONA. Isten büntetése a magyarokon, mert kevélységből és gyűlöletből sokat vétkeznek. De Isten a gyermekei közül azokat bünteti, akiket szeret. A magyarságot szereti. És aki a magyarok mellé áll, az nagy és szent sorsot vesz magára, az közelről érzi az Úr lehelletét.

Császár. Adhat a magyarság valamit a Zrínyieknek, aminél százszor többet nem adhatna a római császár?

ILONA. Igen felség, adhat, amit senki más nem adhat.

Császár. És mi legyen az?

ILONA. Halhatatlanság.

Császár, *megdőbbenve néz Ilonára, majd elgondolkozva szól.* Halhatatlanság! Mi a halhatatlanság? Azt csak eljövendő századok tudnák megmondani. Maradjunk mi inkább a jelenkor nyomorúságánál. Ne a nemzet, hanem inkább a férje nevében beszéljen kegyelmed.

ILONA *mély meghajlással.* Az én Thököly Imre uram leborul felséged lába elé és megfogadja, hogy megtagadja a török barátságot.

Császár. Nem akar már király lenni a török szultán kegyelméből? Ez komoly? Ez igaz? Vagy ez is csak afféle metafora? Nehéz hinnünk, bár kegyelmednek szívesen hinnénk, asszonyom! *Szünet.* Ám jól van: Mi eltöröljük a multat! Az orlovai esetet is!

Ezt főleg kegyelmedért tesszük, mert Zrinyi Ilonának több kijár a kegyelemből, mint másnak. *Halkabban*. Mondja, mikor szokott apjaura lelki üdvösségéért imádkozni?

ILONA. Minden este, felség.

CSÁSZÁR. Szeretném, ha egyszer engem is befoglalna az imádságába. A császárt sokan irigylik, pedig Isten szörnyű terhet rakott a vállára, olyan terhet, ami sok a halandó embernek. Isten ránk bízta, hogy szolgáljuk az igazságot! De mi az igazság? A régiek bekötött szemű istenasszonynak ábrázolták és éles pалlost adtak a kezébe. Szörnyű az: a császárnak örökké együtt kell laknia a vak asszonnyal, aki nem lát, de vért ont... És a császár szolgálja az igazságot, szívfájdalommal, álmatlan éjszakákkal, kétségektől beteg... Tudja kegyelmed, ha én a toronybástyáról néha kinézek az országba és holmi vándorlegényt látok, amint vékony tarisznyával és nyurga léptekkel baktat a kék hegyek felé, akkor azt mondom magamban: de jó neked, te semmiházi, de jó neked! *Összeszedi magát*. Hát mondja meg kegyelmed a férjurának: Mi elfogadjuk bocsánatkérését és biztosítjuk kegyelmünkről. Van még mondanivalója?

ILONA. A szívem teli van hódolattal és könnyes hálával...

CSÁSZÁR. Akkor hát kegyelemben elbocsátjuk. Igaz! Az antecamerában várja kegyelmedet az ifjú Strattmann, — ő egy császári testőrscapattal el fogja kísérni... A magyar országutak tele vannak rablósöpredékkal, — és Bécsben is lehetnek rossz emberek.. Utazzon szerencsével és ne feledje, mit ígért: *halkabban*. Imádkozni fog!

ILONA, mélyen meghajolva áll, miközben a császár a baloldali ajtóhoz megy.

CSÁSZÁR az ajtóban visszafordul és mintegy mellékesen szól. Még egyet! Az Udvari Haditanács előterjesztésére elrendeltük, hogy kassai seregünk vegye át az őrszolgálatot Munkács várában.

ILONA, hirtelen fölegyenesedik. Munkács várában?!

CSÁSZÁR. Kegyelmed lesz szíves és megnyitja a várkaput kedvelt hívünk Caraffa gróf előtt.

ILONA, ettől fogva barlangját védő nőstényoroszlán. Caraffa gróf? A hódolattól haldokolva esedezem, felség, ez — ez lehetetlen! Nem adhatom át Munkácsot!

CSÁSZÁR. Nem adhatja át? Mit jelent ez? Tudja kegyelmed mit beszél?

ILONA. Munkács nem az én váram — könyörgök — a kisfiamé... Munkács Rákóczi-ház, — nem — én nem adhatom át!

CSÁSZÁR. A császár a kis Rákóczi gyámja. Ki őrizze meg a gyermek birtokát, ha nem a gyám? Vegye tudomásul, asszonyom, Caraffa gróf meg fog jelenni Munkács előtt és kegyelmed úgy fogadja, mintha mi magunk volnánk.

ILONA. Ha a magyar király boldogítja látogatásával Munkács várát, én térden állva nyujtom át a kulcsokat. De ha olyan valaki jön, akitől sem életünk, sem vagyónunk, sem becsületünk nincs biztonságban — hirtelen elhallgat.

CSÁSZÁR. Miért nem folytatja? Nem meri kimondani? Én azt hittem, a Zrinyiek mindent mernek!

ILONA. A nápolyi zsoldos zárt kapukra talál!

CSÁSZÁR. Megint és mindig a magyarok értelmetlen gyűlölködése! Most azt lehetne tennünk,

hogy behivatjuk gárdistáinkat és letartóztatjuk kegyelmedet! Igen, túsznak a Thököly hűségéért. Nos, legyen nyugodt: nem tesszük meg. Utazzon haza, Strattmann gondoskodni fog, hogy békén utazzon. Olybá vesszük, hogy egy kedvelt hölgynek eljárt a szája. Tréfára vesszük. Tréfálni lehet, de nem a római császár szavával. Mert a császár szájával Isten szól a népekhez. Tehát ne feledje: két hét múlva Caraffa gróf kassai serege megszállja a munkácsi várhegyet. Hiszem: békében és barátságban. De ha nem: akkor tűzzel és vassal! Caraffa megszállja a hegyet, mert a császár becsülete így kívánja, — megszállja akkor is, ha kő kövön nem marad a várból. Ez utolsó szavunk! *Középen elmegy.*

ILONA *a bezáruló ajtóra mered.* Nem, nem, nem!

KAMARÁS *jobbról óvatosan benyit, fojtott hangon.* Jó hosszú audiencia volt! Ő szent felsége —?

ILONA *mintegy transzban.* Itt van az a magyar úr, aki engem idekísért?

KAMARÁS. Radics uram? Hogyne, künn várakozik. Strattmann herceg vallatja, van-e még vadbivaly a kárpáti erdőkben. *Kiszól az ajtón.* A nagyasszony kéreti kegyelmedet!

Belülről halk zene. A vonósnégyes egy Palestrina szerzeményt játszik — később egy női szoprán énekel. A zene a felvonás végéig tart.

KAMARÁS *fölfigyel a zenére.* Bocsánat, szolgálatban vagyok! *Lábujjhegyen balra megy, igen óvatosan kinyitja az ajtót és beoson.*

RADICS *belépett jobbfelől.*

ILONA *gyors és fojtott hangon.* Ha nagyon siet kegyelmed, mikor érheti el Munkácsot?

RADICS. Váltó lovakat hagytunk az állomásokon — hamar megjárom.

ILONA. Tüstént üljön nyeregbe kegyelmed. Siessen, vágtsasson, repüljön — úgy igyekezzék, mintha a legkedvesebbik gyermeke feje fölött égne a ház !

RADICS, *átvette Ilona izgalmát.* És ha Munkácsra érek?

ILONA. Mondja Thököly urunknak : tüstént üljön lóra és meg se álljon a török határig ... Mert magyar földön holnap már a halál jár ...

RADICS. Nem fog elmenni ! Ismerem urunkat : ha zivatar készül : nem hagyja magára nagyságodat !

ILONA. El kell mennie ! Ha külön vagyunk és egyikünk csapdába esik, a másik segíthet rajta ...

RADICS. És a munkácsiaknak mit parancsol a nagyasszony?

ILONA. Hívják fegyverbe a várjobbágyságot, töltsék meg a csűröket és pincéket, a falakra vontassák fel az új rézagyúkat, rontsák le a hidakat és vigyázzák az utakat ...

RADICS, *harcias lázban.* Ostromra készítem a várat?

ILONA. Ostromra ! A Sátán jön ránk, a pestis, a magyar vértől részeg hiéna : Caraffa gróf ! A várunkat akarja, a becsületünket, Thököly urunk életét ... Nem, nem, akkor már inkább a török !

RADICS, *a kardjára üt.* Eb ura fakó !

ILONA. Szolgálni kívántam a királyt és a kereszténységet, de rákényszerítenek, hogy szolgáljam a pogányt. Sors ! Szörnyű sors ! Magyar sors !

Függöny.

MÁSODIK FELVONÁS.

ELSŐ KÉP

Munkács várának felső udvara. A háttérben alacsony mellvéd, mely fölött a kék ég látszik. A mellvédről le lehet tekinteni az alsóvárra és a síkságra, melyek azonban a néző előtt láthatatlanok. Jobbra boltíves ajtó, mely tömör torony-épületbe vezet. Baloldalon fedett lépcsőlejárát az alsóvárba. A mellvéd előtt ágyú, melynek torka a völgynek van szegezve.

Csínom és Kont, két kuruc közkatona, az ágyú mellett heverésznek. Kont sötétképű, epés magyar, míg Csínom a jókedvű naplopók fajtájából való és társának befolyása alatt áll.

RADICS balról jön, levéllel a kezében, keresztül megy a színen, majd visszaszól. Ti is siessetek az alsó kapuhoz. Egy-kettő! Abbahagyták az ágyúzást, úgy látom roham lesz.

KONT. Az úr siethet, mi jó helyen vagyunk itt.

RADICS. Mi az — nem mentek? Miféle beszéd ez? Megtagadod az engedelmességet?

KONT. Meg én, uram.

RADICS *félíg kihúzza a kardját.* Azonnal lódulj — vagy ...

KONT. Vágjon le az úr, legalább túl leszek rajta. Inkább szablyától, mint éhendögleni.

CSINOM. Nincs nekünk már jártányi erőnk, jelentem alássan. Három hónapja se hús, se szalonna — száraz kenyéren élünk, annak is fakéreg a fele, fele meg zabszalma. Honnan legyen erő a csontjainkban?

RADICS *jósággal kíván hatni*. Nézzétek, fiúk, tudom, nehéz a sorotok, — három esztendeje a halál úgy fekszik ezen a váron, mint az őszi köd — de egy hétig még állni kell a sarat . . . Csak egy hétig még, azután úgy is meglesz a béke.

KONT. Három esztendő óta halljuk: egy hétig még!

CSINOM. Eleinte Thököly urammal biztattak, hogy hozza a janicsárt és elveri a vár alól Caraffát. De hiszen a janicsár már nem ver el senkit. Elvesztette Budavárát és sorra vesztegeti a magyar várakat, mintha lyukas tarisznyában hordaná őket.

KONT. Könnyen beszélnek az urak!

RADICS. Itt nincs se úr, se szolga! A nagyasszony minden nap fenn volt veletek a falon, pedig a császári kanonérok égő kanóccal lesték. Én magam egy hete le se húztam lábamról a csizmát. Ez nemcsak az urak háborúja, hanem a tiétek is!

KONT, *röhög*. A miénk? Hallod komám, neked lü a császár!

ILONA *jobbról jön*. Neked, neked, te hájfejű! Nem hiszed? Hát figyelj ide! Fél évvel ezelőtt a császári kommandáns felajánlotta, hogy minden háznépemmel és kincsemmel kienged a várból, csak a várőrséggel szeretne példát mutatni, hogy okuljon az ország. Példát, ahogyan ők szokták: egypárszáz sze-

génylegényt felkötni a falomra, sorba, mint a fenyvesrigót. Fél év óta én nem magamért, hanem tiértetek harcolok. Ha cserben hagytok, én akkor is megleszek, de ti Caraffa pecérei kezébe estek.

KONT, *fölkel*. Azt mondom, gyerünk!

CSINOM. Az alsókapuhoz! *Ketten sietve, balra el.*

RADICS. Levél jött, kegyelmes asszonyom, úgy látom Thököly uram pecsétje. A félszemű cigány hozta, a szokott úton.

ILONA *átveszi a levelet és megtöri a pecsétet*. Három éve, hogy nem láttam. Te édes jó Istenem, néha azt hiszem, nem is igaz, csak megálmodtam magamnak Thököly Imrét!

A távolból trombitajel, mindig ugyanegy rövid futam ismétlődik.

ABSOLON *balról jön*. Nem lesz roham! Az alsókapu előtt Babilónia békekövetje kéredzkedik a várba. Bebocsássuk?

ILONA. Várjon kegyelmed! Ha az van a levélben, amiért imádkozom, akkor nem állunk szóba semmiféle parlaméterrel! *Olvásásba mélyed.*

RADICS *halkan Absolonhoz*. Ha az van a levélben, amiért én imádkozom, akkor egy ökörcsorda és kétszáz fuvar liszt van benne. *Ilonához*. Esedezem, várhatunk valahonnan segítséget?

ILONA *leverten*. Hallgassák meg kegyelmetek, mit ír a mi urunk. *Olvassa*: »Három évig biztatott a nagyvezér, három évig készülődtem, hogy török sereg élén vonulok Munkács vára alá, — de ma már nyilvánvaló: ha akarna se tudna segíteni a török, maga is segítségre szorul. Drága Ilonám, most már ne gondolj

semmivel, csak magaddal és gyermekeiddel, abban az órában add fel a váradat, amikor alkalmas kapitulációt nyerhetsz. Három évig védekeztél, ahogyan még várkapitány nem védekezett, ne emészd tovább magadat és népedet, ha tisztos fogságba szólít a császár, attól se ijedj meg, mert én, Thököly Imre, a te hites urad, Istenemre és becsületedre fogadom: kimentelek és kiváglak, bárhol légy is, — torony nem lehet olyan erős, pincebörtön nem olyan mély...» Szól. Utóírása is van a levélnek! Olvassa. »Mostanában sűrű összezapásaim vannak Erdély határán a császáriakkal, ha jószerecsével járok, elkapok néhány főtisztet, azokat elcserélem érted, szívem...»

ABSOLON *szünet után.* Jöhet a császár követe?

ILONA. Most már jöhet!

ABSOLON *balra el.*

ILONA *egy pillanatilag Radiccsal marad.* Ha meglesz a béke, ami pénz van a hadipénztárban, azt ossza szét kegyelmed az emberek között.

RADICS. Van köztük egypár nagyszájú legény...

ILONA. Nekik is kell juttatni! A nagyszájú magyar nem a leghitványabb.

ABSOLON *bevezeti a bekötött szemű Caraffát.*

ILONA. Oldja le kegyelmed a kendőt!

ABSOLON *megteszi, a továbbiak alatt Radics mellett áll a háttérben.*

ILONA *meglepetten.* Caraffa gróf!

CARAFFA *meghajlással.* Nagyon hízog, hogy a kegyelmes asszony még emlékszik igénytelen személyemre.

ILONA. Excellenciád igen megbízik a magyar becsületben, ha ide merészelt jönni.

CARAFFA *cinikusan*. Régóta élek már ebben az országban, tudom mire képes, mire nem a magyar.

ILONA. A békét hozza a tábornok úr? Az a kérdés, miféle békét.

CARAFFA. Másfél esztendő óta különböző alkalmakkor megismétlődtek az alkudozások. A kegyelmes asszony kezdettől fogva ugyanazokhoz a feltételekhez ragaszkodott...

ILONA. Fegyveres elvonulás és a várnép minden tagja megtartja szabadságát és tulajdonát. A hátralékos zsoldot a császári kincstár fizeti.

CARAFFA. Ezzel szemben nagyságod átadja Munkács várát nekem.

ILONA. Ezzel szemben átadom Munkács várát a magyar királynak.

CARAFFA. Ezeket a pontokat én már tavaly is elfogadtam, de a béke késett, mert a kegyelmes asszonynak volt egy szokatlan kikötése: azt kívánta, őfelsége a saját kezével írja alá a kapitulációt. Örömmel jelenthetem, a császár úr teljesítette kérését — bármilyen rendkívüli az! — kegyes volt a szerződést legfelsőbb névalírással szentesíteni. *Felgöngyölíti a kezében hozott okiratot és átnyújtja Ilonának.*

ILONA *magához inti Radicsot és Absolont, hárman együtt olvassák.*

RADICS *szünet után*. Ez rendben volna.

ABSOLON. Hát rendben.

ILONA. Akkor tehát? —

RADICS. Vége a háborúnak!

ABSOLON. Vége!

CARAFFA. A csapataim rögtön felváltják a várőrséget.

ILONA *némi gúnnnyal*. Olyan sürgös?

CARAFFA. Három évig vártam, ne kívánja a kegyelmes asszony, hogy még három óráig várjak.

ILONA. Elbúcsúzom a katonáimtól és útra készülök a gyermekeimmal. *Radicsékhoz*. Az urak hirdessék ki a várórségnek, hogy békét kötöttünk és ügyeljenek, hogy símán menjen az őrségváltás. Nem ellenség, hanem a magyar király veszi át a várat.

Radics és Absolon balra el. Ilona jobbra el.

CARAFFA *egy pillanatig egyedül marad, egy tervrajzot vesz elő, azt tanulmányozza, miközben kívülről felvonuló császári alakulatok trombitálása és dobolása hallható.*

VIARD *balról jön, tiszteleg*. Kegyelmes uramnak alázattal jelentem, most szálljuk meg a külső állásokat!

CARAFFA *a tervrajzból*: Elsőnek a Báthory-bástyát, ott van a nehéz tüzérség, — és ne feledje: öt erős tornya van a várnak...

VIARD *lenéz a mellvédről*. Egy-kettő-három — háromra már kitűzték a mi zászlónkat... Hahó, éppen most jelenik meg a negyediken is!

CARAFFA. Hátra van még egy!

VIARD *bizalmasan*. Hanem alázattal jelentem kegyelmes uramnak, valami baj van az embereinkkel... A hosszú ostrom idején azzal biztatták őket, hogy a várban vannak a Rákóczi-kincsek és ha kitartanak, azokat fölprédálhatják...

CARAFFA. Szabad préda csak olyankor engedélyezhető, ha rohammal vesznek meg egy várat.

Munkácsot sohasem tudták volna rohammal elfoglalni.

VIARD. Szent igaz, dehát úgylátszik a tisztek többet ígértek, mint kellett volna, a legények pedig keményfejűek, nem értik meg a finomabb árnyalatokat . .

CARAFFA. Szörszálhasogatók azért ne legyünk a rebellis asszony kedvéért. Ha valamelyik tiszt úr vagy katona emléket kíván vinni a várból, üsse kő! Utasítani kell a profósokat, húnyjanak szemet.

VIARD. Mikor felkapaszkodtam ide, benéztem a vár fegyvertárába . . . Remek régi fegyvereket láttam! Báthory- és Rákóczi-féle parádés szablyákat és buzogányokat, — csodaszép sisakokat, meg pajzsokat . . . Úgy tudom, excellenciád gyűjti a régi fegyvereket?

CARAFFA. Csak ha művészi becsük van . . .

VIARD. Bátor voltam parancsot adni, hogy szedjék össze a nevezetesebb darabokat és szállítsák kegyelmes uram poggyszáához.

CARAFFA. Köszönöm, kedves Viard, kegyelmed a segédtisztek gyöngye!

VIARD *már indul, majd visszatér, halkabban.* A nagy ebédlőben arany tányérok és poharak vannak, finom erdélyi ötvösmunka . . . Ha megengedné Excellenciád — pro curiositate — egykét tucatot a kassai háztartásunk számára . . . *Nevet.* »Munkácsi Emlék!«

CARAFFA *humorosan.* Én semmit sem engedek meg! Amit tesz, tegye a saját felelősségére, Viard, én nem akarok bűntársa lenni!

VIARD. Excellenciád szolgálatában szívesen reszkírozok egy pár esztendei gyehehnát.

ILONA *jobbról jön, Ferkó fiát kézen vezeti.* Tábornok úr, a katonái fosztogatnak a várban!

CARAFFA *nem vesz róla tudomást, Viardhoz szól.* Viard, mért késnek az ötödik torony megszállásával? Mikor az az erődítmény kulcspontja?

VIARD. Magam sem értem! *Átnéz a mellvéden.* Hopp — most! Méltóztatik látni? Éppen most tűzik ki a zászlót!

CARAFFA. Hát akkor a kezünkben tartjuk az összes fontos pontokat.

VIARD *tiszteleg és jobbra el.*

ILONA. Gróf úr, a tisztjei részt vesznek a rablásban.

CARAFFA *vállat von.* Várostromkor nem kerülhetők el az ilyen apró kihágások... Az ember hiába prédikál jobb erkölcsöket a mihasznáknak — mintha csak borsót hányna a falra!

ILONA. A császár tábornoka csak ennyire becsüli a császár szavát?

CARAFFA *keményen.* A császár szavának értelmezése az én tisztem, nekem pedig az a felfogásom: a hadijog csak a lovagias ellenfelet védi, a rebellis nem hadviselő fél, csak fegyveres bűnöző, öneki egyáltalán nincsenek jogai

ILONA. Rebelligesek? Igaz, mi rebelligesek vagyunk! Az önök alattvalói vagy becstelenek, vagy rebelligesek, — mi hát rebelligesek vagyunk! *Ferkóhoz.* Szólj Juliának, fél óra múlva utazunk!

Ferkó jobbra el.

CARAFFA *kajánul.* Utaznak? És szabad tudnom hová?

ILONA. Nem titok, egyelőre Erdélybe, ott megvárom az uram további rendelkezését.

CARAFFA. Félóra mulva csakugyan utazni fognak, de nem Erdélybe, hanem Bécsbe. Uti hintóját dragonyos csapat fogja kísélni. Bécsben az Orsolya-szüzek kolostorában kapnak szállást

ILONA. Fogoly vagyok?

CARAFFA. Ha tetszik, így is nevezhetjük.

ILONA. És a gyermekeim?

CARAFFA. Hogy velük mi lesz, azt meg fogja tudni Bécsben, Kollonics kardinális úr szájából. Öfelsége rá ruházta a Rákóczi-gyermekek gyámi tiszttét. Hogy meddig fog tartani a nagyságod bécsi tartózkodása...

ILONA *szavába vág*. Addig míg az uram ki nem szabadít.

CARAFFA *gúnyosan*. Azt hiszi, módjában lesz?

ILONA. Thököly megígérte; az ő fajtája és a tábornok úré közt az a különbség, hogy a magyar urak meg szokták tartani a szavukat.

CARAFFA. Nagyságod igen önhitten beszél. Elfelejtí hogy a gyermekei a kezemben vannak?

ILONA. Vegye tudomásul, hogy Magyarországon nincs olyan asszony vagy gyermek, aki félne a tábornok úrtól. Ön már nem veszélyes mert minden foga bele-tört a munkácsi várfalakba. Ha nem tudná, én megmondom, három év óta egész Európa Caraffa grófon kacag. És bizony mondom: ha a gyermekeim fején meggörbül egyetlen hajsza, az a császári háznak fölér egy vesztett háborúval, önnek pedig egy elvesztett tábornoki karddal.

CARAFFA. Nem képes megérteni, hogy mint legyőzött áll előttem?

ILONA. Győztesnek hiszi magát? Téved! Ma már az egész világ tudja, hogy Caraffa gróf az a tábornok, aki Eperjesen megfojtotta a fegyvertelen férfiakat, de Munkácson nem bírt egy asszonnyal, mert az főzőkanál helyett kardot fogott a kezében. Tábornok úr, ön a császári hadsereg legszomorúbb csatavesztője. *Hátat fordít neki és jobbra elmegy.*

Függöny.

MÁSODIK FELVONÁS.

MÁSODIK KÉP.

A bécsi Orsolyák kolostorának folyosója. A háttér szürke fal, két magasan elhelyezett köralakú kis ablakkal. Hátral balra főbejárat, balra ajtó a kolostori templomba. A háttérben, a falnak támaszkodva, sötétszínű támlás barokk pad, fölötte fekete feszület a falon.

Mikor a függöny kettéválk, erős csengetés hallatszik a bejáratnál, valaki türelmetlenül rángatja a csengetőzsinórt.

Kapus nővér, jobbról jön loholva, nagy kulccsal a kezében, a bejáratához megy, közben morog. Jó, jó, megyek már! Kinyitja az ajtón lévő kémlőlyukat, egyszerre ész nélkül föltárja a kaput, mely meghajlással fogadja a belépőt. Dícsértessék a Jézus Krisztus!

KOLLONICS botra támaszkodva belép, láthatóan zord kedvében van. Mindörökké! — Hol az apátnő?

KAPUS. Tisztelendő anyánk létánián van a kedves nővérekkel. De szólhatok neki —

KOLLONICS. No csak hamar! Leül a padra. Kapus balra eltűnik. Kollonics kis ideig magára marad, sötéten bámul maga elé, közbe a botjával indulatos mozdulatot tesz.

APÁTNŐ *balról jön, fiatal és előkelő jelenség, alázatossága mögött a főrangú házból született hölgy önérzete érezhető.* Oh, mi öröm és dicsőség kolostorunknak!

KOLLONICS. Azt mondja meg nekem, tisztelendő apátnő, igaz-e, hogy a Rákóczi-leány, akit a kolostor őrizetére bíztam, megszökött és a gyámja tudta nélkül férjhez ment?

APÁTNŐ. Nem szökött meg, két Strattmann grófnő jött érte világos nappal, négylovas hintón.

KOLLONICS. Hogy engedhették ki innen? Meghagytam annak idején, hogy senkivel és semmi ürügy alatt nem szabad elhagynia a kolostort.

APÁTNŐ. A grófnők írott parancsot hoztak a császár öfelségétől.

KOLLONICS. A császártól? *Szünet.* Becsapták öfelségét! Ez az öreg Strattmann herceg cselszövése. Tudhattam volna, hogy benne a keze.

APÁTNŐ. Délután négykor a fiatal hölgyek elvitték Juliánka kisasszonyt, hogy Klosterneuburgba kocsiznak vele. Estebédig nem jöttek vissza. Asztalnál az édesanyja közölte velünk, hogy ne is várjuk, a leánya nem jön többé a kolostorba, délután hatkor megesküdünt Asprémont Ferdinánd Gobert gróffal.

KOLLONICS. Dehát ki az az Asprémont Ferdinánd Gobert?

APÁTNŐ. Császári altábornagy. Egyszer-kétszer eljárt a kolostori templomba vasárnapi szentmisére, de Juliánka kisasszony csak az oratórium rostélyán keresztül láthatta.

KOLLONICS. Hát olyan észbontóan szép férfi, hogy első pillantásra lángralobbannak a nők, mint a szalma-csutakok?

APÁTNŐ. Ahhoz én nem értek. Ha érdekelne a férfiak külseje, akkor nem volnék itt, ahol vagyok.

KOLLONICS. Három évvel ezelőtt, mikor megbíztam a kolostort Thökölyné és gyermekeinek őrzésével, meghagytam, hogy Juliánkából apácát kell nevelni. Ha ez sikerült volna, a vagyonát a kolostor örökölte volna.

APÁTNŐ. Nem sikerült. Juliánkának semmi hivatása a kolostori élethez. Ő mint feleség és családanya óhajtja szolgálni az Urat. Azonban bizonyos, hogy itt valami hiba történt. A hibát azok követték el, akik börtönőri szerepet szántak a kolostori szűzeknek.

KOLLONICS *elképed.* Ez a hang! Mondja csak, tisztelendő apátnő, kicsoda Ön tulajdonképpen? Én ma látom elsőízben.

APÁTNŐ. Ágota nővér vagyok.

KOLLONICS. És mielőtt beöltözött?

APÁTNŐ. Akkor Bajor Krisztina hercegnő voltam.

KOLLONICS. Vagy úgy! Az uralkodóház rokona! Persze, persze! *Udvariasan.* Szabad tudnom, hol van pillanatnyilag Thökölyné asszonyom?

APÁTNŐ. A kolostorkertben sétáltatja kisfiát. De itt is jönnek már! *A kolostori templom tornyán megszólal a harang.*

ILONA *Ferkóval balról jön, Ilona feltűnően sápadt.*

KOLLONICS *Ilonához.* A kegyelmes asszony hálára kötelezne, ha két percnyi kihallgatást engedélyezne nekem.

APÁTNŐ *Kollonicshoz.* Kötelességeim után nézek. Ha szükség lenne reám, a templomban vagyok. *Balra elmegy. Távozása után megszűnik a harangozás.*

ILONA. Eminenciád beszélni óhajt velem?

KOLLONICS. Vegye tudomásul, asszonyom, a kolostori tartózkodása ebben az órában véget ér. Ezt a kegyet a császár öfelségének köszönheti. *Szünet.* Nem örül? Nem érez hálát?

ILONA. Bocsánat, nekem már többször is tettek ígéretet a felséges császár nevében — de aztán rendszerint másként történt, mint ahogy mondták.

KOLLONICS. Ezúttal úgy fog történni, ahogy mondtam. Juliánka kisasszony — illetőleg Asprémont grófné ügyével nem kívánok ezúttal foglalkozni.

ILONA. Céltalan is volna — végleg elintézett ügy.

KOLLONICS. Nem kíváncsi arra, a felséges udvar miért adja Önnek vissza a szabadságát?

ILONA. Az uram három évvel ezelőtt megígérte, hogy kiszabadít a fogságból; úgy látom, most be tudja váltani ígéretét.

KOLLONICS. A tisztelt urának csakugyan van valami köze a dologhoz. Az elmúlt hetekben csata volt Erdélyben; a császári csapatok és a rebellesek — bocsánat! — az ön tisztelt férjének csapatai mérköztek... A hadiszerencse Thököly úrnak kedvezett, annyira, hogy rabul ejtett több császári főtisztet... Van köztük egy tábornok is, aki udvari körökben kedvelt személyiség...

ILONA. Rabcserében állapotok meg?

KOLLONICS. Thököly uram csakugyan ilyenféle ajánlatot tett az Udvari Haditanácsnak és öfelsége legkegyelmesebben megengedte, hogy elfogadják az ajánlatát. E pillanatban nagyságod már szabad. Ha kívánja, a mai éjtszakát a Himmelpforte-Gasseban lévő Rákóczi palotában töltheti. A kegyelmes asszony bizonyára tudja, hogy én vagyok a Rákóczi-vagyon

kezelője — nos, majd gondom lesz rá, hogy nagyságod rangjához méltóan élhessen — B é c s b e n.

ILONA. Bécsben?

KOLLONICS. Talán más lakóhelyre gondol?

ILONA. Ha más helyre gondolnék, velem jöhetne a fiam?

KOLLONICS. Őfelsége határozott kívánsága, hogy a gyámfia olyan nevelésben részesüljön, amely méltó a Rákóczi név örököséhez és mivel sem Magyarországon, sem Törökországban nincsenek megfelelő iskolák, tehát legjobb lesz, ha az úrfi Ausztriában marad.

ILONA. Ez parancs?

KOLLONICS. Őfelsége határozott kívánsága. Én tulajdonképpen azért jöttem, hogy a kis Rákóczi úrfit még ma elszállítsam a neuhausi híres jezsuita iskolába. Ha nagyságod megtisztelne azzal, hogy meghallgassa tanácsomat, akkor azt ajánlanám, a kegyelmes asszony se menjen Törökországba. Bécsben díszes és kellemes helyzete lehetne.

ILONA, *némi gúnnnyal*. És mi lesz a fogoly tábornokkal, ha nincs rabcsere?

KOLLONICS. Ha Thököly úr meggyőződik róla, hogy nagyságod nem óhajt pogány földre menni, akkor be fogja érni pénzbeli váltságdíjjal. Szükséges azonban, hogy a nagyasszony önként és szabadon jelentse ki, hogy nem hajlandó Törökországba menni. Nem tudom, tisztában van-e vele, milyen viszonyok közt élnek pogány földön a magyarok? Sztambuli követünk jelenti, hogy a bujdosók örökös pénzbajok közt sínylődnek és honi szokás szerint egymás ellen agyarkodnak. Nagyságod hat esztendeje nem látta

az urát, azt hiszem, kínos meglepetés lenne, ha megint szembekerülne vele. Bizalmas jelentéseim szerint már régóta nem az a fényes levente, aki valamikor volt. Megöregedett, elbetegesedett, a rheumája miatt nem tud többé lóra ülni és járni is csak bottal képes. Hát kérem, mérlegelje a helyzetet és határozzon belátása szerint. Azt bizonyára tudja a nagyasszony, hogy Törökország olyan a magyaroknak, mint a mesebeli oroszlánbarlang: a nyomok csak befelé vezetnek, kifelé nem. Aki a magyarok közül török földre bujdosik, annak számolnia kell azzal, hogy ott is végzi életét, mert a bécsi kormánynak szilárd elve, hogy magyar száműzöttek egyáltalában nem engedi meg a hazatérést.

ILONA. Gondolkodni fogok... Engedhet nekem egy fél órát?

KOLLONICS. Természetesen! Félóráig a templomban leszek, imádkozni fogok, hogy Isten helyes irányba terelje az elméjét. *Megáldja és balra elmegy.*

ILONA, *miután Kollonics eltűnt.* Ferkó, figyelj arra, amit mondok. Mert az fontos, mint az élet és komoly, mint a halál.

FERKÓ. Figyelek, édesanyám!

ILONA. Téged Neuhausba küld a kardinális, a jezsuitákhoz, nekünk tehát el kell válnunk egymástól. Én elmegyek Törökországba, Imre apához, neki szüksége van reám. Te nagyon korán maradsz magadra és hamar ismered meg az élet zordságát, — dehát akinek ereiben Rákóczi- és Zrínyi-vér folyik, az ne számítson könnyű és élvezetes életre. A neuhausi iskola hasznodra lesz, a jezsuita atyáktól sokat tanulhatsz. Jól is fognak veled bánni, mert a kardinális kívánságára meg

akarják veled kedveltetni a szerzetesi életet. Kollonicsnak az a terve, hogy jezsuitát nevel belőled.

FERKÓ. Mért akarja ezt?

ILONA. Te vagy ma az egyetlen Rákóczi és ők azt akarják, hogy a Báthoryak, Frangepánok és Zrinyiek után a Rákócziak nemzetsége is kihaljon. Bécs azt kívánja, hogy Magyarországon ne legyenek erős és független férfiak, akik vezetni képesek a népet. Soha el ne feledd, fiam: aki Rákóczi, annak élete nem a magáé, hanem Európa legboldogtalanabb népeé. Neked nincs jogod ahhoz, hogy szerzetes légy. Akárki fia, ha hivatást érez magában a papi pályára, a lelki üdvösségét szolgálja, ha enged a hívó szózatnak. Te azonban, ha szerzetbe lépnél, vétkeznél a Szent Lélek ellen. Mert a Gondviselés azzal, hogy fejedelmek unokájává tett, világosan kinyilatkoztatta szent akaratát, hogy neked Istent nem barát-kolostorban, hanem a nemzet élén kell szolgálnod. És még valamit jegyezz meg, Ferkó! A világ semmiféle királya vagy császára nem tudja szolgálataidat úgy jutalmazni, mint tudja a nemzet. Mert mit adhat a császár? Egykor talán megtehet birodalmi hercegnek, vagy a nyakadba akasztja az aranygyapjút. A nemzet ennél százszor nagyobb tud ajándékozni. Akit a nép szeret, az nem hal meg, annak fáját minden tavasszal újból virágba borítják a költők énekei, annak neve ünnepi harangkongásként visszhangzik a szívekben, annak példája zászló, mely évszázadok múlva is ott lobog a hadbavonuló magyar ifjúság előtt! Megértettél Ferkó?

FERKÓ. Megértettem édesanyám. Nem leszek pap és szolgálni fogom a nemzetet!

ILONA. Isten téged úgy segéljen !

FERKÓ *az anyja nyakába borul.*

ILONA *sokáig karjai között tartja a fiát, majd hirtelen szól.* Vigyázz, Kollonics jön, ne lásson sírni egy Rákóczit.

FERKÓ. És ne lásson sírni egy Zrinyit !

KOLLONICS *balról jön.* Határozott már kegyelmes asszonyom?

ILONA. Határoztam.

KOLLONICS. Remélem Bécsben marad?

ILONA. Törökországba megyek, az uram után. Eminenciád mondta : Thököly beteg és egyedül van, — ki álljon mellette, ha nem a felesége?

KOLLONICS. Jól megfontolta?

ILONA. Nincs ezen mit megfontolni, — csak engedelmeskednem kell az egyház parancsának, amely szentséget csinált a házasságból. *Halkan, hogy Ferkó ne hallja.* És még valamit mondok eminenciádnak : érzem, tudom, nem élek sokáig, pedig tisztességes asszony az ura házában hal meg.

KOLLONICS. Hát ha így gondolja, akkor el kell válnia a fiától, őt magammal viszem. Nem fogja többé látni ebben az életben, mert aki pogány földbe temetkezik, annak számára nincs feltámadás. Induljunk, úrfi !

ILONA. Indulj utadra, Rákóczi Ferenc, és adja Isten, hogy az a nagyság és dicsőség útja legyen !

KOLLONICS *Ferkóval jobbra el.*

ILONA *hosszan utána néz.*

Függöny.

HARMADIK FELVONÁS.

Félig török, félig európai ízléssel berendezett terem Thököly Iszmid-i fapalotájában. Vörös falak. A háttérben három faoszlop, melyek nyílásait függönyök zárják el. Főbejárat a középső függöny mögött. Jobbra elől bejárat Zrínyi Ilona lakásába. Az ajtó mellett kis faliszekrény. Balra asztal és ülőbútorok. A berendezésen meglátszik a hajdani gazdagság és a mai szegénység. Mikor a függöny szétválik, a szín mögött a műezzin énekli imára hívó szózatát.

Absolon pipázva ül az asztalnál. Radics előtte áll.

RADICS öklét rázza a láthatatlan műezzin felé. Csak ezt a gajdolást ne hallanám már! Benne sír a hontalanság minden keserve és unalma!

ABSOLON. Azt mondja meg kend, édes egy komám, elhozták-e szerencsésen a nagyasszonyt?

RADICS. Éjfélkor érkeztünk Sztambulból. Onnan már könnyű volt az út, a nagyvezér alánk adta a vízhintőjét.

ABSOLON Símán ment a rabcsere a magyar határon?

RADICS. Sok volt a protokollum. Mikor átadtuk Heissler generálist, a császári rabcsereelő biztosok azt követelték, igazoljuk a személyazonosságát, nehogy generális helyett egy plundrába öltözött viziborjút kapjanak.

ABSOLON *halkabban*. Jól bírta vajjon a kegyelmes asszony az utat?

RADICS. Hamar fárad szegény drága lélek. Korábban is kellett mindig letáboroznunk. De reggel aztán ő sürgette az utazást, igen kívánczozott már ide!

ABSOLON. Csakhogy itt van végre! Most talán alábbhagy a magyarság torzsalkodása. Lesz valaki, aki előtt szégyelik magukat az urak. Mert ha egyéb nem is, a hiúságuk még a régi.

Mihály, *igen öreg, fehérhajú huszár, jobbról jön. Halkan szól*: Jön a fejedelem úr és a fejedelemasszony önegysága. *Hátul el. Radics és Absolon sietve követik.*

Ilona és Imre, jobbról belépnek. Ilona igen sápadt; Imre feltűnően megvényült, körszakállt növesztett, nehezen jár, — egyik kezével botra támaszkodik, a másikkal Ilona karjára. A műezzin elhallgat.

IMRE. Bizony Ilona, Tündérilona, elmúlt az ifjúság, elmúlt az élet.

ILONA. De megmaradt a szeretet, az pedig halhatatlan! *Leülnek.*

IMRE. Egykor ki akartál kosarazni, nagyon fiatal voltam neked. Emlékszel? Azóta ugyancsak kivénültem mellőled!

ILONA. Csak megviselte kegyelmedet a tábori élet. De majd én rendbe hozom!

IMRE. A jó Isten tudja, hogyan is éltem én. Én voltam Magyarország leggazdagabb embere és táborozás meg bujdosás közben senkisé is fázott és koplalt annyit, mint én. Nekem voltak a legszebb várkastélyaim és hány éjtszakát feküdtem szennyos cigányputrikban. Mindig a szabadságot kerestem és most rab vagyok ebben a pogány fészekben és a nagyvezér csausza parancsol nékem! Mi célja volt mindennek?

ILONA. Zrínyi Miklós bátyám, a költő, szokta volt mondani: A cél nem a győzelem, hanem a harc. A te szívedben a szabadság Istene vett szállást, és te egész életeden át szolgáltad, száz veszedelmen és nyomorúságon keresztül. Szép és nagy dolog ez Imre! Eljön az idő, mikor Thököly is csillag lesz a magyar éjtszakában és aki utat keres a jövőbe, az föltekint hozzá.

IMRE. Te megjósoltad nekem: ha megnyerzelem a rokkant sárkányt: a pogány mocsárba fogok zuhanni. Most hát itt vagyok!

ILONA. És én hiába voltam jósnő: csak utánad zuhantam. És ez jól van így: megint együtt vagyunk!

IMRE. Neked olyan enyhe a kezed, Ilona, hogy fájdalom nélkül húzod ki a tüskét az ember szívéből. Jó asszony vagy, Ilona, jó asszony, — nincs is olyan férfi, aki téged megérdemelne. *Körülnéz.* De hol marad Vas páter? Az öreg Damóhoz küldtem, hogy hírt hozzon róla. Már utána szalasztottam Mihályt is.

Páter Vas, a nyomában Mihály, a főbejáraton jönnek.

VAS *Thökölyhez:* Nagyuram, szegény öreg Damó bizony a végét járja. Szeretne elköszönni nagyságodtól. A dolog sietős.

IMRE. Megyek hozzá, igen, megyek, Mihály majd eltámoogat. A tisztelendő úr addig szidja meg ezt a

könnyelmű asszonyt, ő mindennel törődik, csak a maga egészségével nem! *Mihály karjára támaszkodva hátul el.*

PÁTER *komolyan.* Bizony jó volna, ha a nagyasszony ágyba menne.

ILONA. Megyek is, hiszen elég fáradt is vagyok. *Két lépést tesz a jobboldali ajtó felé, majd visszafordul.* A tisztelendő úr Pozsonyból jött?

PÁTER. A pozsonyi irgalmasok küldtek, hogy gondjaimba vegyem a beteg bujdosókat.

ILONA. Odafönn Bécsben ezt rossznéven vehetik. De odafönn a csillagok fölött biztosan jónéven veszik. Sok szegény beteg van a száműzöttek közt?

PÁTER. Nem jó erre gondolni. A legtöbbje az inség betege. De beszéljünk a nagyasszonyról! Forrósága mióta jelentkezik?

ILONA. Óh, már két éve... A bécsi Orsolyáknál jött rám. De csak gyöngé lázam szokott lenni...

PÁTER. Persze, persze! *Szünet.* És meddig szándékozik itt maradni a kegyelmes asszony?

ILONA. Ameddig az uram.

PÁTER. Persze! *Szünet.* Tudnivaló, hogy Iszmid nem alkalmas hely az ilyen betegnek. Nyáron forró, mint a sütökemence, télen meg jeges szélviharok járvák... A levegője pedig télen-nyáron egyformán poros. A fontos az, hogy sokat pihenjen a nagyasszony és kerüljön minden izgalmat. Nem is értem, hogyan bírta ki az utat Béctől idáig?

ILONA. Kellett — hát kibírtam. *A fali szekrényhez megy, kulccsal kinyitja, pénzes-zacskót vesz elő, a szekrényt újból elzárja, a zacskót a páter felé nyújtja.*

PÁTER. Mi ez, kérem?

ILONA. Valami arany. A kegyelmed szegény magyarjainak.

PÁTER *fellobbanó örömmel méregeti tenyerén a zacs-kót.* Ennyi pénz?

ILONA. Nem adom ingyen, valamit kérek érte. Tudni akarom az igazat. Mert kegyelmed többet tud a betegségemről, mint amit elmond.

PÁTER. Az igazat?!

ILONA. Mi az a nagy fáradság, ami bennem van? Olykor azt hiszem, a halál. Lássa, tisztelendő uram, én nem félek tőle. A szülei házamban ez nem volt szokásban. De félek, hogy zavar és rendetlenség marad utánam. Ha nekem még két évig kell élnem, akkor másképp gazdálkodom az időmmel, mintha még két hónapom van hátra.

PÁTER. A nagyasszony erős lélek, hát én megmondom: bizony baj van.

ILONA. Egy-két hónap, ügyebár?

PÁTER. Több is lehet, de nagyon kell vigyáznunk. Semmi izgalom és sok pihenés. Szeretném, ha mindjárt ágybamenne.

ILONA. Megyek, igen — csak még egyet! Kegyelmed eszes ember, bizonyára észrevette, az itteni magyarok közt nem folynak úgy a dolgok, mint kellene.

PÁTER. Sajnos, a bujdosók között sok a gyűlölködés. Ezek nagyjából olyan urak, akik azelőtt fenékig itták az élet poharát — hiszen legtöbbször a Thököly-fölkelés is csak duhaj mulatság volt... Most pedig igen unják magukat — és ha a magyar úr elúnja magát, akkor iszonyatos tud lenni...

ILONA. Thököly nem tudna békét teremteni?

PÁTER. Hiszen éppen az a baj, hogy a fejedelem önagysága a támadások középpontjában áll.

ÁDÁMHÁZY *hangja a függöny mögött.* »Mért beszéljek csendesebben? Thököly pihen ilyenkor? Azért én fogjam be a számat? Hát én olyan hangon beszélek, ahogyan nekem tetszik!«

PÁTER *nyugtalanul.* Tessék elvonulni, nem jó dolog lenne, ha a kegyelmes asszony szembekerülne ezzel a megvadult emberrel!

ILONA. De éppen szembe akarok vele kerülni! Nem Ádámházy gróf az?

PÁTER. De igen — ő lazítja, úszítja a bujdosókat Thököly úr önagysága ellen.

ILONA. Kérem, fogja itt a grófot, beszédem lesz vele. De előbb átöltözöm. *Jobbra el.*

PÁTER *utánanéz.* Fogjam itt?

ÁDÁMHÁZY *Radicsal és Absolonnal hátul jön.* Thököly nekem nem parancsol, azt jegyezzék meg maguknak az uraságok!

RADICS. Pedig önagysága mégis csak a vezérünk és fejedelmünk!

ABSOLON. A Fényes Porta is elismeri vezérünknek!

ÁDÁMHÁZY. A közös ló megdöglött, mért hordozzam neki a zabot? Azt a vezérséget pedig ne nagyon emlegessék az urak. Hová vezetett engem Thököly? Kivezetett Magyarországból, ki az uraságból — bevezetett a szegénységbe és a szolgaságba. Otthon én első úr voltam a vármegyémbe, most pedig utolsó vagyok Pogányországban. Tegnap azt mondta nekem a Kajmakám ajtónállója, — egy piszkos janicsár — hogy fogjam be a számat. Hát ide vezetett Thököly uram, a kegyelmetek híres vezére!

IMRE *hátról jön Mihállyal. Mihály mindjárt jobbra el.*

IMRE. Akinek baja van Thökölyvel, az álljon szemtől szembe vele és ne nyelveljen a háta mögött. Persze, megint Ádámházy gróf! Volt idő, mikor nagyságod azt se tudta, melyik lábára álljon a nagy tisztelettől.

ÁDÁMHÁZY. Volt idő, mikor arról álmodtunk, hogy nagyságod Magyarország királya lesz. Nekem akkor azt ígérték, hogy országbíró leszek! Keservesen meg is fizettem, hogy annyira könnyen hívő voltam!

IMRE. A könnyen hívő inkább én voltam. Tudnom kellett volna, hogy olyan szövetségesekkel, amilyen kegyelmed, nem Szent István koronáját, de a löcsei bíró süvegét sem lehet kiharcolni. Mi egykor új sorsot akartunk készíteni a magyar nemzetnek, de aki a jó-szerencsében olyan csélcsap, a balsorsban pedig olyan gyatra, mint kegyelmetek, azt közel sem eresztik ahhoz a műhelyhez, ahol a népek sorsát kovácsolják.

ÁDÁMHÁZY. Nagyságod még igen fennhordja a fejét, mert a Fényes Portán még mindig úgy numeral, mint a bujdosó magyarok fejedelme. Ezért külön pénz és külön tisztesség jár. Hát ennek most már végét vetjük! Megállapodás történt, hogy követségbe meggyünk a nagyvezérhez és értésére adjuk, hogy Thököly uram sem ingünk, sem gallérunk, Thököly volt és nincs — majd éljen nagyságod is abból a kegyelemzsoldból, ami minden magyar bujdosónak kijár...

IMRE. Ha kegyelmetek neki akarnak menni a falnak, ám menjenek, nem az én fejem törik belé. Nekem nem ártanak kegyelmetek, de a magyar bujdosók hírét porba gázolják!

PÁTER. Uraim, nagyuraim, — az egész világ a magyart tiporja, hát mi is egymást rugdaljuk?

ILONA *az udvari ruhájában jobbról jön. A páterhez.* Tisztelendő uram, szeretném ha megnézné a kis inasomat, labdázás közben megrándult a bokája.

PÁTER. Igen — mehetek — megyek! *Jobbra el.*

ILONA. Úgy-e nem ismer meg Ádámházy uram?

ÁDÁMHÁZY *mogorván.* Én ne ismerném meg Zrinyi Ilona önagságát?

ILONA. Hát ha megismeri a hajdani táncosnőjét, akkor hagyja az örökös politikát és beszéljünk vidámabb dolgokról. Tudja-e nagyságod, kit szedtem föl Viddinben? Cinka Gyurit! Magammal hoztam Iszmidbe. Hiszen ismeri nagyságod?

ÁDÁMHÁZY. Talán eleget muzsikált az ádámházi ebédlő-palotában.

ILONA. Magával hozta a hegedűjét is. És a hegedűjében mindazt, ami a magyar lélekben a legszebb, a legősebb és a legmagyarabb, — amit megérteni és elmondani nem, — csak elmuzsikálni lehet. Na, üljön le Ádámházy uram, ne nézze Thökölyt olyan vasvilla szemmel, most nem az ő, hanem Zrinyi Ilona vendége.

MIHÁLY *jobbról jön, nagy korsót és cinpoharakat hoz, a poharakat az asztalra rakja. Absolon tölt.*

ILONA. Ezt a bort pedig úgy tiszteljük kegyelmetek, hogy nem ciprusi cukroslé, hanem hazai — tállyai...

ÁDÁMHÁZY. Tállyai — ?!

ILONA. A Rákóczi-szőlőből... Hoztam néhány átalaggal. És minden hordócskában egy-egy arany-sörényű oroszlán van láncon.

ÁDÁMHÁZY. Magyar bor és magyar cigány... És hol van az a Cinka Gyurka?

ILONA. Azt mondja meg kegyelmed, melyik a nótája? De ne is mondja, Gyurka úgyis tudja.

CINKA *fehérhajú vén cigány, a függöny elé lép, hegedűvel a kezében, a bandája a függöny mögött marad.* Tudom, kezit csókolom, ki tudná, ha én nem? Az ungi várban húztam utoljára, Bercsényi Kató gróf-kisasszony lakodalmán. (*Ádámházy felé hajlik.*). A nagyságos Ádámházy gróf úr násznagy volt és azt tetszett mondani: Gyurka, olyan ez a nóta, mintha aranyruhas angyalok táncolnának virágzó almafák alatt! *Nagyon halkán és tempósan régi magyar palotást játszanak.*

A bujdosók, a hazai hangok hallatára, a fájdalomtól dermedten vagy megtörtén ülnek együtt.

ÁDÁMHÁZY *hosszú szünet után a könnyekig meghatva.* Az ádámházi palotás! *Szünet után hirtelen megvadul.* Te irgalmas Isten, hát mért bűn magyar-nak lenni?

ABSOLON *a sírástól fojtott hangon.* Mért irgalmazzon nekünk Isten? Mért irgalmazzon a magyar-nak, mikor mi egymásnak se adunk kegyelmet?

RADICS *újabb szünet után.* Hát én pedig azt mon-dom, én a magyar nyomorúságomat nem adnám oda semmiféle francúz király dicsőségéért!

ILONA *miközben Imre kezét fogja, csendesen.* Ádámházy uram, emlékszik kegyelmed a tokaji szüretre?

ÁDÁMHÁZY *jölemeli a fejét.* De fiatalok voltunk akkor! Jaj, de fiatalok!

ILONA. A szüreten táncot ígértem kegyelmednek. De riadót fújt a toronyőr: török martalócok száguldoztak a Latorkert alatt.

ÁDÁMHÁZY. Ahány férfi volt, mind nyeregbe ült és ment törököt vadászni. Bársony dolmányban, parádés karddal verekedtünk...

ILONA. Mikor végetért a csata, kegyelmedet saraglyán hozták a huszárok.

ÁDÁMHÁZY. Nagyon előre rúgtattam — most már megmondom: ki akartam tenni magamért, mert tudtam: rajtam nagyságod szeme, — így aztán csúffá tett a pogány...

ILONA. Én pedig elestem a táncomtól. Azóta vártam, vártam, hogy nagyságod majd csak kipótolja...

ÁDÁMHÁZY. De azóta én bolond fejjel mindig azután szaladtam, ami rossz és elkerültem mindent, ami jó... Hús esztendő is elmúlt azóta...

ILONA. Éppen huszonhárom. És nagyságod mindmáig nem jelentkezett a táncáért.

ÁDÁMHÁZY. Hát jelentkezem most! *Fölkel.* Itt a cigány, ott a tánchely!

ILONA *csendesen ingatja a fejét.* Nem lehet. Mit szólna nagyságod, ha a hites felesége a kegyelmed ellenségével járná a táncot? Tehet ilyet magyar asszony?

ÁDÁMHÁZY *Imrét nézi.* Ellenség? — Márhogya én ellenség volnék? No, ott nem tartunk még! Rossz csillagok ha járnak, sok bolondság kitelik a magyartól... Nekem már gyakran mondták, hogy bolond ember vagyok, de hitvány embernek még senki sem mondott; hát a nagyságos fejedelem úr se vegye hitványságnak az én bolondságomat!

IMRE *leinti a cigányt*. Hallgass, Gyurka! *A zene elhallgat*. Olyanok vagyunk mi, vén cimborá, mint a vak földi férgek. Földalatti résekben nyüzsgünk és azt hisszük: ennyi a világ! A sötétségben egymásnak megyünk és fölajdulunk, hogy sérelem esett rajtunk! De ma egy pillanatra fény gyulladt az éjszakámban. A fáklya az ő kezében égett! *Ilona vállára teszi a kezét*. Igen, most már megértem: nem a győzelem, hanem a harc az igazság. A mi nemzetünk addig él, amíg ellene szegül a végzetének. Addig él, míg harcolni tud, acélpengékkel vagy tudós elmével, de minden áldozatra készen. Ádámházy uram, mi ketten megharcoltuk a magunk harcát. Attakot lovagoltunk a magyar végzet ellen, lovagoltunk és elestünk. Minden újabb nemzedék megismétli a reménytelen támadást a végzet ellen. Mikor aztán takarodót fújnak: a vezérek összetört tagokkal a porban fekszenek. Ádámházy gróf uram, mi ketten a porban fekszünk, de eb aki bánja! — él a nemzet és mi nem buktunk el hiába. Túl a mi nyomorúságunkon, túl a mi szegény kis életünkön, ott robog a világtörténelem szekere, — egyik kereke a római császár, másik a török szultán, azt hiszik szegények, hogy büszke nagyurak, pedig csak szolgák: ugyanegy Isten terhét hordozzák. *Fölkel*. Urak, most igyunk az Ő dicsőségére, aki majd fölragadja és magasra emeli a mi elesett zászlónkat! Ki lesz a magyarság új vezére? Nézem a jövődő gomolygó ködét és mintha kedves ifjú vonásokat látnék. Rákóczi Ferenc már kitört a németújhelyi börtönből, már lengyel földön jár, már epedve hívja a magyar nép... Ha átlépi a magyar határt, százezer kardvas szórja eléje villámaikat, a föld dörög kuruc lovak patáitól, a levegő meg-

telik trombitaharsogással, tüzes szomorúsággal, édes halálvággyal... Rákóczi, hajh, a te harcod is el fog bukni, mint minden magyar szabadságharc. El fog bukni, de a nemzet évszázadokra teli szívja magát erővel, étellel, kuruc magyarsággal. Urak, igyunk a dicsőséges legyőzöttekre, mi ketten pedig, Ádámházy gróf, legyünk büszkék és boldogok, hogy mi is közöttük lehettünk!

ÁDÁMHÁZY *lelkesen*. A mi szeretett urunk és vezérünk, Thököly fejedelem önagysága, akié mindannyiunk élete és vére, — vivát!

RADICS és ABSOLON. Vivát! *Isznak.*

*Ádámházy meghajolva Imre elé lép és kezét fog vele.
A cigány régi magyar tánczenébe kezd.*

ÁDÁMHÁZY *Ilona előtt összeüti a két tenyerét*. Öreg legény vagyok már, de most megteltem ifjúsággal, most megint szép az élet és nem akarok meghalni úgy, hogy el ne dicsekedhessem odafenn az arkangyaloknak: Táncoltam a legelső magyar asszonnyal! *Kezét nyújt Ilonának, ketten lassú méltósággal végiglejtének a termen.*

PÁTER *jobbról jön, ijedten nézi a táncospárt, Imréhez szól*. Az Istenért! Hogy engedheti meg nagyságod?

IMRE. Szegény, drága lelkem, a táncával is engem szolgál!

ABSOLON. Istennek tetsző tánc ez, uram, olyan, mint Dávid királyé a frigyláda előtt!

ILONA. Egy percre... Álljunk meg... *Eltakarja a szemét.*

ÁDÁMHÁZY. Mi baj, nagyasszonyom?

ILONA. Semmi — csak kicsit szédülök...

ÁDÁMHÁZY *felfogja a karjaiban.*

PÁTER. Széket, hamar széket!

RADICS. Ide kérem, ide tessék!

IMRE. Régóta nem táncolt már, szegényke!

ÁDÁMHÁZY. Mindjárt el fog mulni!

ILONA. Imre, gyere hozzám... közelebb... még közelebb...

IMRE *letérdel mellette, átfogja a két karjával.* Itt vagyok, kisanyám. Elmult már a szédülés?

ILONA. Imre, azt hiszem, letelt az időm, én most elmegyek.

IMRE. De Ilona, mit beszélsz? Hogy mondhatsz ilyet?

ILONA. Ne haragudjál Imre, de engem hívnak, nekem mennem kell!

IMRE. Ilona, szívem, mindenem, tekints reám... nyisd ki a szemed... hiszen még el sem mondtam neked, ki vagy te nekem... pedig meg kell mondanom...

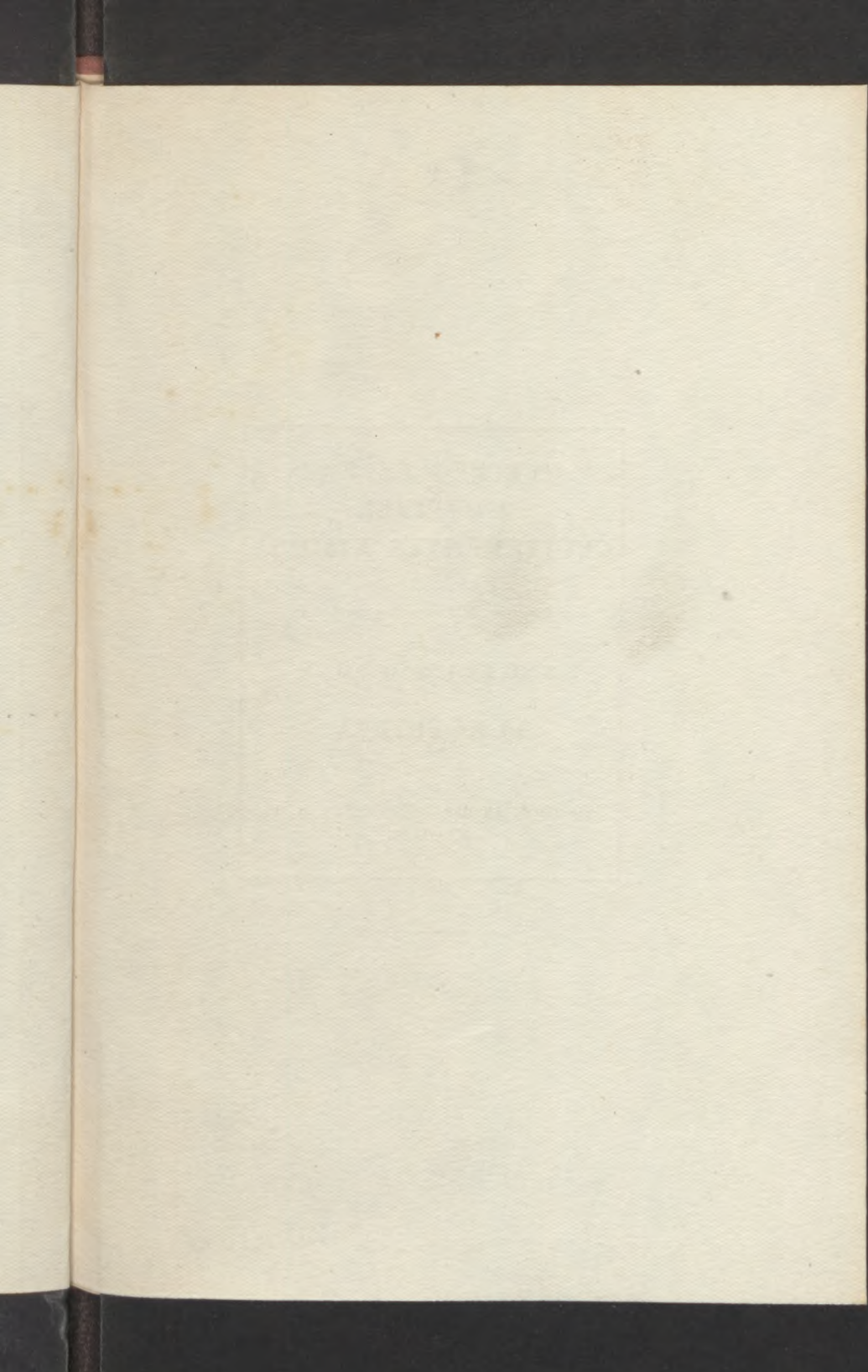
PÁTER. Le kellene fektetni...

ILONA *két karjával felszabadult mozdulatot tesz, lehúnyt szemmel szól.* Szárnyak — arany szárnyak! Visszaroskad a székre.

PÁTER *föléje hajlik, orvosi szemmel vizsgálja, majd fölegyenesedik.* Egy tiszta erős lélek arany szárnyon föllendült az Úr trónja elé! *Letérdepel.*

ÁDÁMHÁZY. Magyarok, imádkozzatok! Mind *letérdepelnek.*

Függöny.

HERCZEG FERENC
MŰVEINEK
GYŰJTEMÉNYES KIADÁSA

famentes, biblíanyomó papíron

80 MŰ, KB. 12.000 OLDALON

10 KÖTETBEN

ÚJ IDŐK IRODALMI INTÉZET R. T.
KIADÁSA

